1. మాతృభావన

పర్యాయపదాలు

1. ధనము – అర్థము, ద్రవ్యము, విత్తము
2. ఆజ్ఞ – ఆదేశము, ఆన, ఉత్తరువు, నిర్దేశము, ఆనతి
3. కన్ను – అక్షి, చక్షువు, నేత్రము, నయనము
4. అనలం – అగ్ని, నిప్పు, వహ్ని, జ్వలనము, దహనము, శుచి
5. స్త్రీ – మగువ, కొమ్మ, ఇంతి, పడతి, వనిత, కాంత, మహిళ
6. తల్లి – మాత, అమ్మ, జనని, జనయిత్రి
7. దోషము – తప్పు, దోసము, అపరాధము
8. దేవతలు – అమరులు, వేల్పులు
9. భూమి – ధరణి, పుడమి, నేల, అవని, పృథ్వి
10. అంబుధి – కడలి, సముద్రము, ఉదధి
11. బ్రహ్మ – పద్మభవుడు, చతుర్ముఖుడు
12. సూర్యుడు – ఆదిత్యుడు, భాస్కరుడు, దినకరుడు, రవి, ఇనుడు
13. పుణ్యము – కుశలము, ధర్మము, శ్రేయము
14. కావ్యం – కృతి, గ్రంథము

<u>నానార్థాలు</u>

1. కన్ను – నేత్రము, బండిచక్రం, రథం
2. పుణ్యము – ధర్మము, పవిత్రత, నీరు
3. చరణము – పాదము, కిరణము, పద్యపాదం
4. హరి – విష్ణువు, ఇంద్రుడు, సూర్యుడు, కప్ప, కోతి
5. ఛాయ – నీడ, పార్వతి, సూర్యుని భార్య, పోలిక
6. గృహము – ఇల్లు, భార్య, పేరు
7. సూత్రము – నూలిపోగు, తీగె, త్రాడు
8. పావని – ఆవు, గంగ, పవిత్రురాలు
9. పాశము – తాడు, గుంపు, ఆయుధము

10. వాసము ఇల్లు, వస్త్రము, పరిమళము

11. రత్నము మణి, సూదంటురాయి, శ్రేష్టము

వ్యుత్పత్త్యర్థాలు

1. పురంధ్రి గృహమును ధరించునది (ఇల్లాలు)
2. అంబుదము నీటినిచ్చునది (మేఘము)
3. పతివ్రత పతిని సేవించుటయే వ్రతముగా కలది (సాధ్వి)
4. శివుడు సాధువుల హృదయాన శయనించి ఉండువాడు
5. అంగన మంచి అవయవములు కలది
6. అవని ప్రజలను రక్షించేది, రాజుచే రక్షింపబడేది (భూమి)
7. సూర్యుడు వెలుగు కిరణములు గలవాడు (దినకరుడు)
8. హరుడు భక్తుల పీడను హరించువాడు

ప్రకృతి		**వికృతి**	**ప్రకృతి**		**వికృతి**
1. రాజ్ఞి		రాణి	8. గృహము		గీము
2. ఆజ్ఞ		ఆన	9. దోషము		దోసము
3. ఛాయ		చాయ	10. బ్రహ్మ		బమ్మ
4. రత్నము		రతనము	11. రాశి		రాసి
5. భక్తి		బత్తి	12. జ్యోతి	జోతి	
6. గౌరవము		గారవము	13. భాగ్యము		బాగ్గెము
7. పుణ్యం		పున్నెం	14. అమ్మ		అంబ
15. రాట్టు		**ఱేడు**			

సంధులు

1. **పుణ్యావాసము** **పుణ్య + ఆవాసము** **సవర్ణదీర్ఘసంధి**
2. **మదోన్మాదము** **మద + ఉన్మాదము** **గుణసంధి**
3. **స్నిగ్ధాంబుద** **స్నిగ్ధ + అంబుద** **సవర్ణదీర్ఘసంధి**
4. **సరభసోత్సాహం** **సరభస + ఉత్సాహం** **గుణసంధి**
5. **సుణౌద్ధత్యం** **గుణ + ఔద్ధత్యం** **వృద్ధిసంధి**
6. **రసైకస్థితి** **రస + ఏకస్థితి** **వృద్ధిసంధి**

7. **బంధమూడ్చి □ బంధము + ఊడ్చి □ త్రికసంధి**
8. **అవ్వారల □ ఆ + వారల □ రుగాగమసంధి**
9. **భక్తురాలు □ భక్త + ఆలు □ రుగాగమసంధి**
10. **బాలంతరాలు □ బాలెంత + ఆలు □ రుగాగమసంధి**
11. **గుణవంతురాలు □ గుణవంత + ఆలు □రుగాగమసంధి**
12. **దేశలలో □ దేశము + లలో □ లులనలసంధి**
13. **పుస్తకాలు □ పుస్తకము + లు □ లులనల సంధి**
14. **సమయాన □ సమయము + న□ లులనల సంధి**
15. **పుణ్యాంగన □ పుణ్య + అంగన □ సవర్ణదీర్ఘ సంధి**
16. **సూక్తి □ సు + ఉక్తి □ సవర్ణదీర్ఘసంధి**
17. **భారతావని □ భారత + అవని □ సవర్ణదీర్ఘసంధి**
18. **ఆజ్ఞోల్లంఘున □ ఆజ్ఞ + ఉల్లంఘున□ సవర్ణదీర్ఘసంధి**
19. **దుశ్చరితము □ దుస్ + చరితము□ శ్చుత్వసంధి**
20. **దుశ్చారిత్రము □ దుస్ చరితము □ శ్చుత్వసంధి**
21. **పుట్టినిల్లు □ పుట్టిన + ఇల్లు □ అకారసంధి**
22. **మెట్టినిల్లు □ మెట్టిన + ఇల్లు □ అకారసంధి**
23. **భాగ్యములువోసి □ భాగ్యములు + పోసి□ గసడదవాదేశసంధి**
24. **భిక్షగొన్న □ భిక్ష + కొన్న □ గసడదవాదేశసంధి**
25. **మాయాజ్ఞ □ మా + ఆజ్ఞ □ యడాగమసంధి**
26. **అసన్మార్గంబు □ అసత్ + మార్గంబు □ అనునాసిక సంధి**
27. **హైందవుడైన □ హైందవుడు + ఐన □ఉకారసంధి**

సమాసాలు

1. పుణ్యావాసము □ పుణ్యమునకు ఆవాసము □ షష్ఠీతత్పురుషం
2. మదోన్మాదము □ మదమువలన ఉన్మాదము □ పంచమీ తత్పురుష
3. పూలరాశి □ పూలయొక్క రాశి □ షష్ఠీతత్పురుషం
4. పావనచరిత్ర □ పావనమైన చరిత్రగలది □ బహువ్రీహిసమాసం
5. భక్తిగౌరవములు □ భక్తియును, గౌరవమును □ ద్వంద్వసమాసం

6. హరిహరబ్రహ్మలు – హరియును, హరుడును, బ్రహ్మయును – బహుపద ద్వంద్వసమాసం
7. చరణద్వంద్వంబు – చరణముల యొక్క ద్వంద్వంబు – షష్ఠీతత్పురుషం
8. ఆజ్ఞోల్లంఘనము – ఆజ్ఞయొక్క ఉల్లంఘనము – షష్ఠీతత్పురుషం
9. అనలజ్యోతులు – అనలము యొక్క జ్యోతులు – షష్ఠీతత్పురుషం
10. ఘనహుంకారము – ఘనమైనహుంకారము – విశేషణపూర్వపదకర్మదారయం
11. ఆయుస్సూత్రములు – ఆయువు అనెడి సూత్రములు – రూపకసమాసం
12. భారతావని – భారతం అనుపేరుగల అవని – సంభావనపూర్వపదకర్మదారయం
13. అమర్యాద – మర్యాదకానిది – నఞ్ తత్పురుషం

అలంకారాలు

1. **అనుచున్ జేవురుమీఱు కన్నుఁగవతో నాస్పందదోష్ఠంబుతో**

   ఘనహుంకారముతో గర్జిల్లు నా బోన్సలేశుని జూడన్

   ఇది స్వభావోక్తి అలంకారము

   లక్షణం : జాతి, గుణక్రియాదులలో ఉన్న స్వభావాన్ని ఉన్నది ఉన్నట్లుగా

   వర్ణించి చెబితే దానిని స్వభావోక్తి అలంకారం అందురు.

   ఇక్కడ శివాజీ ఎర్రబడిన కన్నులతో, అదిరిపడే పైపెదవి

   తో, గొప్ప హుంకారముతో, కదలాడే కనుబొమల ముడితో

   గర్జిస్తూ కోపంతో శివాజీ ఉన్నాడని, ఆకోపస్వభావాన్ని

   ఉన్నది ఉన్నట్లుగా వర్ణించడం వల్ల ఇది స్వభావోక్తి అలంకారం.

అర్థాలు

1. ఔద్ధత్యము – పొగరుబోతుతనము
2. సౌదామిని – మెరుపు
3. ఈసు – కోపం
4. పతివ్రత – సాధ్వి
5. భాగ్యములు – సంపదలు
6. సంతానము – బిడ్డలు
7. దొసగులు – దోషము
8. కొల్వు – రాజసభ

పాఠ్యాంశ సంధులు

1. వాఙ్మయం – వాక్ + మయం – అనునాసిక సంధి
2. రాణ్మహేంద్రవరం – రాట్ + మహేంద్రవరం – అనునాసికసంధి

3. జగన్నాధుడు □ జగత్ + నాధుడు □ అనునాసికసంధి

4. తన్మయము □ తత్ + మయము □ అనునాసికసంధి

5. రాణ్మణి □ రాట్ + మణి □ అనునాసికసంధి

6. మరున్నందనుడు □ మరుత్ + నందనుడు □ అనునాసికసంధి

2. **అమరావతి**

అర్థాలు

1. దగ్గర – చేరువలో

   వాక్యము – ఉపాధ్యాయుని దగ్గర ఉంటే విజ్ఞానం పెరుగును.

2. జగజ్జేయమానం □ లోకమంతటిచే కొనియాడతగునది

   వాక్యం □ శ్రీకృష్ణదేవరాయల పరిపాలనా కాలంలో భువనవిజయం జగజ్జేయమానంగా వెలుగొందింది.

3. వైభవోపేతం □ గొప్పతనం కలిగినది

   వాక్యం □ మా అక్క వివాహము చాలా వైభవోపేతంగా జరిపించాము.

4. పునీతం □ పవిత్రం

   వాక్యం □ పుణ్యనదులలో స్నానమాచరించటం వల్ల మానవులందరూ పునీతులు అవుతారు.

5. ముగ్ధులు □ మురిసిపోయేవారు, విస్మయానికి గురికావడం

   వాక్యం – ముంబాయి నగరంలో నిర్మించబడిన ఆకాశహర్మ్యాలను చూసి అనేత మందిముగ్ధులవుతారు.

   ఆనందించేవారు.

6. ఘనకీర్తి – గొప్పపేరు

   వాక్యం – సచిన్ టెండూల్కర్ గొప్ప క్రికెటర్‌గా ఘనకీర్తి సాధించాడు.

7. వితరణ – దానం

   వాక్యం – పేదవారికి, ఆకలితో బాధపడే వారికి ఆహారం వితరణ చేయటం వల్ల పుణ్యం వస్తుంది.

8. అహర్నిశలు – రాత్రింబవళ్లు

   వాక్యం – నేను I.A.S.ఆఫీసర్ కావాలని అహర్నిశలు కృషి చేస్తున్నాను.

9. కాణాచి – చిరకాల వాసస్థానము

   వాక్యం – అమరావతి శిల్పకళలకు కాణాచి

10. ఆలవాలము – స్థానము

వాక్యం – ప్రకృతి రమణీయతకు గ్రామాలు ఆలవాలము

11. బిక్షువు – సన్యాసి

    వాక్యం – గౌతమ బుద్ధుడు జీవితాంతం బిక్షువుగానే జీవించాడు.

12. రీతి – పద్ధతి

    వాక్యం – నేటి రాజకీయాలు సక్రమమైన రీతిలో లేవు.

పర్యాయపదాలు

1. కీర్తి □ యశస్సు, ఖ్యాతి, పేరు
2. కానుక □ బహుమతి, బహుమానము, కానిక
3. గ్రంధం □ పుస్తకము, పొత్తము, కితాబు
4. రాజు □ ప్రభువు, భూపాలుడు, నరపాలుడు, భూపతి
5. పురము □ నగరము, పట్టణము, బస్తీ, నగరి, ప్రోలు
6. సందేహము□ అనుమానము, శంక, సంశయము
7. ప్రభువు □ రాజు, ఱేడు, భూపాలుడు
8. యవనిక□ తెర, పరదా
9. దయ □ జాలి, కరుణ, కృప
10. కాలం □ సమయము, పొద్దు, తరుణము
11. శరీరము □ దేహము, తనువు, మై
12. సన్న్యాసి□ బిక్షువు, ముని, యతి, మౌని

నానార్ధములు

1. పత్రము □ ఆకు, కాగితము
2. రాజు □ ప్రభువు, చంద్రుడు, ఇంద్రుడు
3. పాదము □ కాలు, పద్యపాదము
4. కులం □ వంశం, జాతి
5. పదం □ మాట, పాట
6. కళ □ శిల్పము, అందము, చదువు
7. గురువు □ ఉపాధ్యాయుడు, తండ్రి, బృహస్పతి, తాత

8. కవి □ కావ్యకర్త, శుక్రుడు, వాల్మీకి

9. యాత్ర □ జాతర, ఉత్సవము

10. చైత్యము □ భవనము, బౌద్ధాలయము, సభ

వుత్పత్త్యర్థాలు

1. చైత్యము □ పాషాణాదులచే కట్టబడేది (బౌద్ధస్తూపం)
2. కవి □ చాతుర్యంగా వర్ణించేవాడు
3. శరీరము □ రోగాదులచే హింసింపబడి శిధిలమయ్యేది (దేహం)
4. బౌద్ధులు □ బుద్ధుని బోధలను అనుసరించేవారు
5. గురువు □ అజ్ఞానమనెడి అంధకారమును పోగొట్టువాడు (ఉపాధ్యాయుడు)
6. హార్మ్యము □ మనోహరముగా ఉండునది (మేడ)

ప్రకృతి	వికృతి	ప్రకృతి	వికృతి
1. పట్టణం □	పత్తనం	6. కవి □	కయి
2. శాస్త్రం □	చట్టం	7. రూపము □	రూపు
3. సాక్షి □	సాకిరి	8. యాత్ర □	జాతర
4. దీపం □	దివ్వె	9. విద్య □	విద్దె
5. కీర్తి □	కీరితి	10. ద్వీపము □	దిబ్బ

సంధులు

1. తన్మయులమై □ తత్ + మయులమై □ అనునాసికసంధి
2. సందేహపడు □ సందేహము + పడు □ పడ్వాది సంధి
3. వాఙ్మయం □ వాక్ + మయం □ అనునాసికసంధి
4. భయపడక □ భయము + పడక □ పడ్వాదిసంధి
5. ఆనందపడు □ ఆనందము + పడు □ పడ్వాదిసంధి
6. సన్నుతిచేయు □ సత్ + నుతి □ అనునాసికసంధి
7. రాణ్మణి □ రాట్ + మణి □ అనునాసికసంధి
8. నవ్యాంధ్ర □ నవ్య +ఆంధ్ర □ సవర్ణదీర్ఘసంధి
9. మహితాభిమానము □ మహిత + అబిమానము □ సవర్ణదీర్ఘసంధి
10. శతాబ్ది □ శత + అబ్ధి □ సవర్ణదీర్ఘసంధి

11. అమరారామం □ అమర + ఆరామం □ సవర్ణదీర్ఘసంధి
12. బౌద్ధమతాచార్యుడు □ బౌద్ధమత + ఆచార్యుడు □ సవర్ణదీర్ఘసంధి
13. పంచారామాలు □ పంచ + ఆరామాలు □ సవర్ణదీర్ఘసంధి
14. చిరాయువు □ చిర + ఆయువు □ సవర్ణదీర్ఘసంధి
15. అజరామరం □ అజర + అమరం □ సవర్ణదీర్ఘసంధి
16. పరమావధి □ పరమ + అవధి□ సవర్ణదీర్ఘసంధి
17. అమరలింగేశ్వరుడు □ అమరలింగ + ఈశ్వరుడు□ గుణసంధి
18. వైభవోపేతము □ వైభవ + ఉపేతము □ గుణసంధి
19. అత్యంత □ అతి + అంత □ యణాదేశసంధి
20. అత్యద్భుతం □ అతి + అద్భుతం □ యణాదేశసంధి
21. మహోజ్వల □ మహా + ఉజ్వల □ గుణసంధి
22. రాష్ట్రపు రాజధాని □ రాష్ట్రము + రాజధాని □ పుంప్వాదేశసంధి
23. సాధమైన □ సాధ్యము + ఐన □ ఉకారసంధి
24. అహర్నిశలు □ అహః + నిశలు □ విసర్గసంధి

సమాసాలు

1. ఘనకీర్తి □ ఘనమైన కీర్తి □ విశేషణపూర్వపదకర్మదారయం
2. శిల్పసంపద □ శిల్పమనెడి సంపద □ రూపకసమాసం
3. నవనగరాలు □ తొమ్మిది సంఖ్యగల నగరాలు □ ద్విగుసమాసం
4. పంచారామాలు □ ఐదు సంఖ్య గల ఆరామాలు □ ద్విగుసమాసం
5. కృష్ణానది □ కృష్ణ అనేపేరుగల నది □ సంభావన పూర్వపద కర్మదారయ సమాసం
6. అమరావతి □ అమరావతి అనేపేరు గల పట్టణము □ సంభావనపూర్వపద కర్మదారయసమాసం
7. అహర్నిశలు □ అహస్సునిశయు □ ద్వంద్వసమాసం
8. అనాదరణ □ ఆదరణలేనిది □ నఞ్తత్పురుష సమాసం
9. సుస్థిరస్థానం □ సుస్థిరమైన స్థానం □ విశేషణపూర్వపద కర్మదారయ సమాసం
10. పాదస్పర్శ □ పాదములయొక్క స్పర్శ □ షష్ఠి తత్పురుషం
11. మహాప్రాకారము □ గొప్పదైన ప్రాకారము □ విశేషణపూర్వపద కర్మదారయ సమాసం
12. సంస్కృతీ సంప్రదాయాలు □ సంస్కృతియు, సంప్రదాయమును □ ద్వంద్వ సమాసం

13. శిల్పసంపద శిల్పమనెడి సంపద రూపకసమాసం

14. మహానది గొప్పదైన నది విశేషణపూర్వపద కర్మదారయ సమాసం

15. చిరాయువు చిరమైన ఆయువు కలది బహువ్రీహి సమాసం

అలంకారాలు

ఉదా : 1) వాడు తాటిచెట్టంత పొడవు ఉన్నాడు

2) దేవాలయ గోపురాలు ఆకాశాన్ని అంటుతున్నాయి

పై వాక్యాలలో మనిషి ఎత్తును, గోపురాల ఎత్తును ఉన్న ఎత్తు కంటె ఎక్కువచేసి చెప్పడం జరిగింది.

లక్షణం : విషయాన్ని ఉన్నదానికంటె ఎక్కువ చేసి చెప్పడం చూసిన సందర్భములోనిది

1) చుక్కలు తలపూవులుగా
అక్కజముగ మేని పెంచి యంబరవీధిన్
వెక్కసమై చూపట్టిన
అక్కోమలి ముదమునొందె ఆత్మస్థితిలోన్

భావం : ఆకాశంలోని నక్షత్రాలు తలలో ధరించిన పువ్వులవలె కనబడేటట్లుగా ఆశ్చర్యం కలిగేటట్లు, హనుమంతుడు తన శరీరాన్ని పెంచి, ఆకాశవీధిలో గొప్పగా కనబడ్డాడు. సీత చూసి ఆనందాన్ని పొందింది.

- హనుమంతుడు ఆకాశాన్ని తాకేలా, ఆకాశంలోని నక్షత్రాలు ఆయన తలలోని పువ్వుల వలె కనబడ్డాయి అని అతిశయించి చెప్పడం వల్ల అతిశయోక్తి అలంకారం.

3. జానపదుని జాబు

అర్థాలు

1. లేఖ ఉత్తరం
2. మందం తక్కువ
3. అధోగతి నీచస్థితి
4. అంతరం భేదం (తేడా)
5. తర్కము వాదన
6. చందం విధం
7. అస్థిరభావం స్థిరత్వంలేకపోవుట
8. అరకలు నాగళ్లు
9. గ్రామోద్ధరణ గ్రామాలను బాగుచేయడం
10. ఆర్ద్రహృదయుడు జాలికలవాడు
11. ఇనాం బహుమతి
12. పొద్దస్తమానం పగలంతా, సొంత: రైతులు వ్యవసాయక్షేత్రంలో పొదస్తమానం పనిచేస్తూ ఉంటాడు.
13. చమత్కారం నేర్పు, సొంత: నా మిత్రురాలు చాలా చమత్కారంగా మాట్లాడుతుంది.
14. సాన్నిధ్యం సామీప్యం, దగ్గర, సన్నిధి

    సొంత: వృద్ధాప్యంలో తల్లిదండ్రులు కుమారుల సాన్నిధ్యంలో గడపాలి.
15. కష్టఫలం శ్రమకు ఫలితం

    సొంత : విద్యార్థులు బాగా కష్టపడి చదివితే ఆ కష్టఫలం చాలా మధురంగా ఉంటుంది.
16. కడుపులు మాడ్చుకొను: పస్తులుండు

    సొంత – కొందరు తల్లిదండ్రులు తాము కడుపులు మాడ్చుకొని తమ పిల్లలను చదివిస్తారు.
17. అడుగున పడిపోవు కనిపించకుండా పోవడం

    సొంత – సచిన్ బ్యాటింగ్ విన్యాసాలతో క్రికెట్ పాత రికార్డులన్నీ అడుగున పడిపోయాయి.

భాషాంశాలు

1. రైల్వేస్టేషను టిక్కెట్టు, ప్రయాణం చేరుకోవడం
2. వర్షాకాలం విత్తటం, నూర్చడం, ధాన్యం
3. మడిదున్నడం నీరుపెట్టడం, వరినాటడం – పంట
4. పాఠశాల చదువులు, ఉద్యోగాలు, జీవితంలో స్థిరపడటం

5. లేఖ సమాచారం, చిరునామా – చేరడం

6. పనిచేయడం సంపాదించడం – ఖర్చుపెట్టడం – ఆనందంగా జీవించడం

- క్రింది పదాలకు వివరణ ఇచ్చి సొంత వాక్యాలు వ్రాయండి

1. పురిటిలోనే సంధికొట్టడం పని ప్రారంభించగానే ఆ పనికి విఘ్నం కలగడం

   సొంత: మా ఊరిలో నీళ్ల ట్యాంకు నిర్మించుటకు మొదలు పెట్టగానే ఆపని పురిటిలోనే సంధి కొట్టింది.

2. కలుపుదీయడం వ్యవసాయ పొలాలలోని అనవసమైన మొక్కలను ఏరిపారవేయడం. పంట పొలాల్లో కలుపు దీయుటకు కూళీలు అవీ.

   సొంత: సమాజంలోని దురాచారాలను కలుపుదీయాలి.

3. గ్రామోద్ధరణ గ్రామాభివృద్ధికి పాటుపడటం

   సొంత: నేటి రాజకీయ నాయకులు గ్రామోద్ధరణకు పూనుకోవాలి.

4. ఉన్నదంతా ఊడ్చుకుపోవడం సర్వనాశనమైపోవటం.

   సొంత: కమలేష్ గుర్రపుస్వారీ పోటీలలో బాగా లాభాలు వస్తాయని బెట్టింగ్ కడితే ఉన్నదంతా ఊడ్చుకుపోయింది.

పర్యాయపదాలు

1. **ప్రపంచం లోకము, జగత్తు, విశ్వము**
2. **లేఖ ఉత్తరం, జాబు**
3. **నక్షత్రాలు చుక్కలు, తారలు**
4. **స్నేహం మైత్రి – చెలిమి, సాంగత్యం**
5. **సంతోషం ఆనందం, మోదము, హర్షము**
6. **గ్రామం పల్లె, జనపదం, ఊరు**
7. **రాత్రి నిశ, యామిని, రజని, రేయి**
8. **గాలి పవనం, సమీరం, వాయువు, మారుతం**
9. **ఆలస్యం జాగు, విలంబం**
10. **మంచు తుషారం, నీహారం**

నానార్థాలు

1. **కాలము సమయం, నలుపు, మరణము**
2. **గుణం స్వభావం, వింటినారి**

3. **ఫలం** **పండు, ప్రయోజనం**

4. **మిత్రుడు** **స్నేహితుడు, సూర్యుడు**

5. **పక్షము** **15 రోజులు, వైపు, పక్షిరెక్క**

6. **వర్షం** **వాన, సంవత్సరం**

7. **జీవనం** **బ్రతుకు, నీరు**

8. **కళ** **చదువు, శిల్పం, చంద్రునిలో 16వ వంతు**

వ్యుత్పత్త్యర్థాలు

1. చైత్రము చిత్రా నక్షత్రముతో కూడిన పున్నమ దీనయందు కలదు
2. హృదయం విషాదులచే హరింపబడునది
3. సఖుడు సర్వభూతములయందు స్నేహయుక్తుడు
4. మిత్రుడు సర్వభూతములయందు దయగలవాడు

ప్రకృతి	వికృతి	ప్రకృతి	వికృతి
1. స్థిరము	తిరము	8. దేశము	దేసము
2. కార్యము	కర్జము	9. జీవితము	జీతము
3. ఆశ్చర్యం	అచ్చెరువు	10.చదువు	సదువు
4. కష్టం	కస్తి	11.సంతోషం	సంతసం
5. నిత్యము	నిచ్చెలు	12.నిద్ర	నిదుర
6. రాత్రి	రాతిరి	13.స్నేహము	నెయ్యము
7. రూపాయి	రూప్యము		

సంధులు

1. ఆహాహా ఆహా + ఆహా ఆమ్రేడిత సంధి
2. ఏమేమి ఏమి + ఏమి ఇత్వసంధి
3. అక్కడక్కడ అక్కడ + అక్కడ ఆమ్రేడిత సంధి
4. పట్టపగలు పగలు + పగలు ఆమ్రేడిత సంధి

సూత్రము 1. అచ్చునకు ఆమ్రేడితం పరమైతే, సంధి తరచుగా వస్తుంది.

2. ఆమ్రేడితము పరమైనపుడు కడాదుల తొలియచ్చు మీది వర్ణాలకెల్లా అదంతమైన ద్విరుక్తటకారం వస్తుంది.

క్రింది వాక్యాలను (సామాన్య) సంశ్లిష్ట వాక్యాలుగా మార్చండి.

1. రాముడు పాఠం చదివి, అర్థం చేసుకున్నాడు.

సంశ్లిష్ట – రాముడు పాఠం చదివి, అర్థం చేసుకున్నాడు.

2. సామాన్య – వైద్యుడు ప్రథమ చికిత్స చేశాడు. వైద్యుడు మందులు ఇస్తాడు.

సంశ్లిష్ట – వైద్యుడు ప్రథమ చికిత్సచేసి, మందులు ఇస్తాడు.

సామాన్య – అక్క టీ.వీ చూస్తున్నది. అక్క – నృత్యం చేస్తున్నది.

సంశ్లిష్ట – అక్క టీవీ చూస్తూ నృత్యం చేస్తున్నది.

క్రింది సామాన్య వాక్యాలను సంయుక్త వాక్యాలుగా మార్చండి.

సామాన్య – రామకృష్ణుడు గురువు. వివేకానందుడు శిష్యుడు.

సంయుక్త – రామకృష్ణ వివేకానందులు గురుశిష్యులు.

సామాన్య – సీత సంగీతం నేర్చుకుంటున్నది. సీత నృత్యం నేర్చుకుంటున్నది.

సంయుక్త – సీత సంగీతం, నృత్యం నేర్చుకుంటున్నది.

సామాన్య – రంగారావుకు పాడటమంటే ఆసక్తి. రంగారావుకు వినడమంటే విరక్తి.

సంయుక్త – రంగారావుకు పాడడమంటే ఆసక్తి, వినడమంటే విరక్తి.

సామాన్య – శ్రీను బడికి వచ్చాడు. జాన్ రెడ్డి బడికి వచ్చాడు. హస్మత్ బడికి వచ్చాడు.

సంయుక్త – శ్రీను, జాన్ రెడ్డి, హస్మత్ బడికి వచ్చారు.

సామాన్య – ఆయన కవి, ఆయన గాయకుడు, ఆయన విద్యావేత్త

సంయుక్త – ఆయనకవి, గాయకుడు, విద్యావేత్త.

సంధులు

1. పూరెమ్మ □ పూవు + రెమ్మ □ ప్రాతాధిసంధి
2. పూదోట □ పూవు + తోట □ ప్రాతాదిసంధి
3. మీగడ □ మీద + కడ □ ప్రాతాదిసంధి
4. కెందామరలు □ కెంపు + తామరలు □ ప్రాతాదిసంధి

సూత్రము □ 1. సమాసాల్లో ప్రాతాదుల తొలి అచ్చు మీది వర్ణాలకు లోపం బహుళంగా వస్తుంది.

2. లోపం రాగా మిగిలిన అక్షరానికి పరుషాలు పరమైతే నుగాగమం వస్తంది. అనగా ను లేక న్. ఈ నుగాగమంలోని న్ అరసున్న రూపంలోగాని, నిండుసున్న రూపంలో కాని వస్తుంది.

ప్రాతాదులు అనగా ప్రాత, లేత, క్రొత్త, క్రిందు, కెంపు, చెన్ను.

పరుషాలు క,త,లు అనేవి సరళాలుగా అంటే గ,ద,లుగా మారటం.

5. నెచ్చెలి నెఱ + చెలి ప్రాతాదిసంధి
6. చైత్రారంభం చైత్ర +ఆరంభం సవర్ణదీర్ఘసంధి.
7. గ్రామోద్ధరణ గ్రామ + ఉద్ధరణ గుణసంధి
8. పట్నాలు పట్నము + లు ులనలసంధి
9. సౌఖ్యాలు సౌఖ్యము + లు ులనలసంధి
10. పల్లెటూరు పల్లె + టూరు టుగాగమసంధి
11. మాయమ్మ మా + అమ్మ యడాగమసంధి
12. భత్యాలు భత్యము + లు ులనలసంధి
13. స్వార్థం స్వ + అర్థం సవర్ణదీర్ఘసంధి
14. కష్టపడి కష్టము + పడి పడ్వాదిసంధి

సమాసాలు

1. పదహారణాలు పదహారు సంఖ్య గల అణాలు ద్విగుసమాసం
2. దీనగతి దీనమైన గతి విశేషణపూర్వపదకర్మదారయసమాసం
3. జీవితసౌఖఖఖ్యం జీవితమందు సౌఖ్యం సప్తమీ తత్పురుష సమాసం
4. రాత్రింబవళ్లు రాత్రియు, వగలును ద్వంద్వసమాసం
5. పదిరోజులు పదిసంఖ్యగల రోజులు ద్విగుసమాసం
6. బాడిబందలు బాడియు, బందయు ద్వంద్వసమాసం
7. అస్థిరభావము అస్థిరమైన భావము విశేషణపూర్వపదకర్మదారయ సమాసం
8. ప్రజాసముదాయం ప్రజల యొక్క సముదాయం షష్ఠీతత్పురుష సమాసం
9. పల్లెటూరి జీవితం పల్లెటూరి యొక్క జీవితం షష్ఠీతత్పురుష సమాసం
10. సర్వభోగాలు సర్వమైన భోగాలు విశేషణ పూర్వపదకర్మదారయం
11. ఆర్ద్ర హృదయము ఆర్ద్రమైన హృదయాలు విశేషణ పూర్వపదకర్మదారయం
12. మానవ సంఘము మానవుల యొక్క సంఘము షష్ఠీతత్పురుషం

పురిటిలోనే సంధికొట్టడం పని ప్రారంభించగానే విఘ్నం కలగడం

ఉన్నదంతా ఊడ్చుకుపోవడం పూర్తిగా నష్టం కలగడం

4.వెన్నెల

కవి : ఎఱ్ఱన

అర్థాలు

1. స్మితకాంతి చిరునవ్వు

సొంత చిరునవ్వుతో మనం ఎంతోమందిని ఆకట్టుకోవచ్చు. చిన్నపిల్లలు స్మితకాంతితో అందరినీ ఆకర్షిస్తారు.

2. దివి ఆకాశం

సొంత దివిలో పక్షులు ఎగురుతుంటాయి. ఈ పుష్పము ఏ దివిలో విరిసిన పారిజాతంలా ఉన్నది.

3. మిక్కుటము ఎక్కువ

సొంత నేటి నిత్యావసర ధరలు మిక్కుటముగా పెరిగి పోతున్నాయి.

4. రజనీకరబింబం చంద్రబింబం

సొంత పౌర్ణమినాడు రజనీకరబింబము వెన్నెలను ప్రసరిస్తుంది.

5. కైరవము కలువపూలు

6. షండము సమూహం, సముదాయం

7. శంక సందేహము, అనుమానము

8. కరవటము భరిణ

9. భూరూహములు వృక్షాలు, చెట్లు

10. రజనీశ్వరుడు చంద్రుడు

11. మేదిని భూమి

12. ఉదకము నీరు

13. వాయువు గాలి

14. వహ్ని అగ్ని

15. భానుడు సూర్యుడు

16. అంబరము ఆకాశము

17. దిశలు దిక్కులు

18. చరము కదులునది

19. అచరము కదలనిది

20. సారంబు జలము

21. కాలంబు సమయము

22. క్రియ పని

23. ధర్మంబు స్వభావము

24. భృంగము తుమ్మెద

25. కుసుమము పుష్పము

26. సద్దు శబ్దం

పర్యాయపదాలు

1. చాడ్పు రీతి, తీరు, విధం, భంగి, పగిడి
2. వెల్లి ప్రవాహం, సరిత, నది, ఏరు, ధార
3. కైరవం కుముదము, ఇందీవరం, సృకము, కువలయం, తెల్లకలువ, ఉత్పలము
4. కౌముది వెన్నెల, జ్యోత్స్న, చంద్రిక
5. చంద్రుడు నిశాకరుడు, నెలవంక, ఇంద్రుడు, శశాంకుడు, సుధాకరుడు, శశి, శీతభానుడు, రజనీశ్వరుడు
6. తమస్సుతమం తిమిరం, చీకటి, అంధకారం, ఇరులు, ధ్వాంతము
7. కుసుమము సుమం, పుష్పము, పూవు, విరి
8. లోచనము నేత్రం, నయనము, కన్ను, అక్షి, చక్షువు
9. పన్నగము పాము, అహి, ఉరగం
10. కడలి సముద్రం, సాగరం, జలధి
11. రాత్రి రజని, రేయి, నిశి
12. భృంగము తుమ్మెద, షట్పదము
13. దివి స్వర్గం, అమరలోకం
14. వడి వేగం, శీఘ్రం, రయం
15. స్మితం నవ్వు, హాసం
16. భూరుహం చెట్టు, వృక్షం
17. తేనె సుధ, మధువు

18. అమృతం పీయూషం, సుధ

నానార్థములు

1. వెల్లి ప్రవాహం, తెలుపు, పరంపర
2. కుండలి పాము, నెమలి, గుండ్రనిది
3. నిట్టవొడుచు ఉప్పొంగు, విజృంభించు
4. కరము చేయి, తొండం, కిరణం
5. మిత్రుడు సూర్యుడు, స్నేహితుడు
6. ఇనుడు ప్రభువు, సూర్యుడు
7. దిక్కు శరణం, వైపు
8. వెల్లి ప్రవాహం, పరంపర
9. కొమ్మ స్త్రీ, కోటకొమ్మ, తరుశాఖ
10. రక్తం ఎరుపు, రుధిరం
11. సత్త్వము బలము, ఒకగుణము
12. తారక నక్షత్రము, కంటి నల్లగ్రుడ్డు
13. ఘనము మేఘము, సమూహము, గొప్పది.

వ్యుత్పత్త్యర్థాలు

1. వనజాతము నీటిలో పుట్టినది (తామర)
2. రజనీశ్వరుడు రాత్రికి రాజు (చంద్రుడు)
3. దిక్పతి అష్టదిక్కులకు రాజు (ఇంద్రుడు)
4. దివసేంద్రుడు దినమునకు రాజు (సూర్యుడు)
5. అంబోధి నీటికి నిధి (సముద్రము)
6. కుండలి గుండ్రముగా శరీరాన్ని ముడుచుకొనునది (పాము)
7. పన్నగము పాదములచే పోనిది (పాము)
8. సుధాకరుడు అమృతమయములైన కిరణాలు కలవాడు (చంద్రుడు)

సంధులు

1. అత్యంత అతి + అంత యణాదేశసంధి
2. వంటాముదము వంట + ఆముదము అకారసంధి
3. ఏమనిరి ఏమి + అనిరి ఇకారసంధి
4. అవ్విధంబున ఆ + విధంబున త్రికసంధి
5. దివసేంద్రుడు దివస + ఇంద్రుడు గుణసంధి
6. రజనీశ్వరుడు రజనీ + ఈశ్వరుడు సవర్ణదీర్ఘసంధి
7. సముత్సుకాకృతి సముత్సుక + ఆకృతి సవర్ణదీర్ఘసంధి
8. చంద్రికాంభోధి చంద్రిక + అంభోధి సవర్ణదీర్ఘసంధి
9. చంద్రకాంతోపలంబులు చంద్రకాంత + ఉపలంబులు గుణసంధి
10. దీర్ఘంబైన దీర్ఘంబు + ఐన ఉకారసంధి
11. ప్రియంబెసగగ ప్రియంబు + ఎసగగ ఉకారసంధి
12. పండువులై పండువులు + ఐ ఉకారసంధి
13. అత్తఱిన్ ఆ + తఱిన్ త్రికసంధి
14. నభోంగణము నభః + అంగణము విసర్గసంధి
15. రంజనౌషధము రంజన + ఔషధము వృద్ధిసంధి
16. కాటుకగ్రుక్కిన కాటుక + క్రుక్కిన గసడదవాదేశసంధి
17. దెసలను దెసలు + అను ఉకారసంధి.
18. గ్రుక్కినట్టి గ్రుక్కిన + అట్టి అకారసంధి
19. కనుంగొను కనున్ + కొను సరళాదేశసంధి
20. పెందెర పెన్ + తెర సరళాదేశసంధి
21. వడిగొని వడి + కొని గసడదవాదేశసంధి
22. తలమెక్కి తలము + ఎక్కి ఉకారసంధి.

సమాసాలు

1. నలుదెసలు నాలుగైన దిశలు ద్విగుసమాసం
2. సూర్యచంద్రులు సూర్యుడును, చంద్రుడును ద్వంద్వసమాసం
3. చంద్రికాంభోధి చంద్రిక అనెడి అంభోధి రూపకసమాసము

4. నిశాసతి □ నిశ అనెడి సతి □ రూపకసమాసం
5. దివసేంద్రుడు □ దివసమునకు ఇంద్రుడు □ షష్ఠీతత్పురుషం
6. నిండు వెన్నెల □ నిండైన వెన్నెల □ విశేషణపూర్వకర్మదారయం
7. పతిభక్తి □ పతియందు భక్తి □ సప్తమీతత్పురుష సమాసం
8. అల్పతేజుడు □ అల్పమైన తేజము కలవాడు □ బహువ్రీహిసమాసం
9. దిక్పతికోటి □ దిక్పాలకులయొక్క సమూహం □ షష్ఠీతత్పురుషం
10. వెన్నెలవెల్లి □ వెన్నెలయొక్క వెల్లి □ షష్ఠీతత్పరుషం
11. అమృతసేచనము □ అమృతము యొక్క సేచనము □ షష్ఠీతత్పురుషం
12. రజనీశ్వరుడు □ రజనికి ఈశ్వరుడు □ షష్ఠీతత్పురుషం

ప్రకృతి	□	వికృతి	ప్రకృతి	□	వికృతి
1. సంధ్య	□	సందె, సంజ	9. చంద్రుడు	□	చందురుడు
2. దిశ	□	దెస	10. స్రవణము	□	సోన
3. ధర్మము	□	దమ్మము	11. సత్త్వము	□	సత్తువ
4. రాత్రి	□	రాతిరి, రేతిరి	12. ఆకాశము	□	ఆకసము
5. నిశ	□	నిసి	13. తేజము	□	తేజు
6. గర్వము	□	గరువము	14. దివసము	□	దినము
7. యత్నము	□	జతనము	15. భక్తి	□	బత్తి
8. దిశ	□	దెస	16. కైరవము	□	కలువ

అలంకారాలు

1. అభినుతేందు చంద్రికాంభోధి యఖిలంబు

   నీట నిట్టలముగ నిట్టవొడిచె

ఇది రూపకాలంకారము : ఎట్లనగా ఈ పద్యపాదములో ఉపమేయమేన వెన్నెలకు, ఉపమానమైన సముద్రానికి అభేధం చెప్పబడింది.

ఇక్కడ వెన్నెల అనే సముద్రము నుండి చంద్రుడు నిండుగా ఆవిర్భవించాడు

లక్షణము : ఉపమాన ఉపమేయములకు అబేధం చెప్పినట్లయితే అది రూపకాలంకారము అనబడును.

2. కాటుక గ్రుక్కినట్టి కరవటంబున జగదండఖండమమరె

ఇందులోని అలంకారము ఉత్ప్రేక్షాలంకారము

ఇక్కడ చీకటి కాటుకలా ఉంది. చీకటినిండిన భూగోళం కాటుక కూరిన బరిణెలా ఉంది.

ఉపమేయము చీకటి

ఉపమానము కాటుక భరిణె

లక్షణము : ఉపమానములో ఉండే ధర్మాలు ఉపమేయంలో ఉండటం వలన ఉపమేయాన్ని ఉపమానంగా ఊహించి చెప్పడం ఉత్ప్రేక్షాలంకారము అనబడును.

3. వడిగొని జేకులుప్పతిల వాలిన కేసరముల్ దలిర్పన్

   ఇందులోని అలంకారము స్వభావోక్తి అలంకారము

   లక్షణము : ఏదైనా విషయాన్ని ఉన్నదున్నట్లుగా వర్ణిస్తే దానిని స్వభావోక్తి అలంకారము అందురు.

4. సురుచిర తారకా కుసుమ శోభినభోంగణభూమి

   ఈ వాక్యంలోని అలంకారము రూపకాలంకారము

   లక్షణము : ఉపమేయానికి, ఉపమానానికి అభేధం చెప్పబడినచో అది రూపకాలంకారము

5. సురుచిరతారకా కుసమ శోభినభోంగణ భూమి

   ఈ పద్యంలోని అలంకారము ఉపమాలంకారము

   లక్షణము : ఉపమేయమును, ఉపమానముతో పోల్చి అందంగా వర్ణించి చెప్పటను ఉపమాలంకారము అందురు.

6. కుముదినీ రాగ రసబద్ధ గుళిక యనగ చంద్రుడుదయించె

   ఈ వాక్యంలోగల అలంకారం ఉత్ప్రేక్షాలంకారము

7. దెసలను కొమ్మలొయ్య నతిదీర్ఘములైన కరంబులన్ బ్రియం

   ఇందులోని అలంకారాలు రూపక, ఉత్ప్రేక్షాలంకారాలు

8. పొదలి యొండొండ దివియును భువియు

   ఇందులోని అలంకారము ఉత్ప్రేక్షాలంకారము.

5. శతకమధురిమ

అర్థాలు

1. ఉత్తములు గొప్పవారు

   **సొంత **

2. **ముష్కరుడు కుటిలుడు, దుష్టుడు, చెడ్డవాడు**

   **సొంత **

3. **లాలన బుజ్జగించు**

   **సొంత **

4. **ఘనత గొప్పతనం**

   **సొంత **

5. **మర్మము రహస్యము**

   **సొంత **

6. **మృషలు అసత్యాలు, ఆబద్ధాలు**
7. **విమలం నిర్మలం**
8. **నళినీదళం తామరాకు**
9. **శుక్తి ముత్యపుచిప్ప**
10. **తాలిమి ఓర్పు**
11. **మేచకం నలుపు రంగు**
12. **సుధాపయోధి అమృత సముద్రం**

పర్యాయపదాలు

1. ఈశ్వరుడు శివుడు, శంకరుడు, శంభువు, ముక్కంటి
2. లక్ష్మి ఇందిర, రమ, సిరి, శ్రీ, కమల
3. దేహం తనువు, శరీరం, మేను, కాయము
4. నీరము జలం, ఉదకం, సలిసము, తోయము, నీరు
5. పయోనిధి కడలి, జలధి, సముద్రము, సాగరము
6. కరి ఏనుగు, గజము
7. సుధ అమృతము, పీయూషము
8. పుష్పము పువు, సుమము, విరి

9. కరుణ దయ, కృప, కనికరము

10. దాశరథి శ్రీరాముడు, రాఘువుడు, రామభద్రుడు

11. నిక్కము నిజము, యదార్థము, సత్యము, వాస్తవము

12. భాస్కరుడు సూర్యుడు, రవి, ఇనుడు

13. పాలు క్షీరము, దుగ్ధము, పయస్సు

14. ముష్కరుడు మూర్ఖుడు, దుష్టుడు, ఖలుడు, దుర్జనుడు

నానార్థాలు

1. దళము ఆకు, సేన, దట్టము, గుంపు
2. రాజు ప్రభువు, చంద్రుడు, ఇంద్రుడు
3. గుణము స్వభావము, వింటినారి, సుగుణము
4. కరి ఏనుగు, కోతి, ఎనిమిది అను సంఖ్య
5. ముధ అమృతము, సున్నము, ఇటుక
6. శ్రీ లక్ష్మి, సంపద, విషము, సాలెపురుగు
7. జాతి వంశము, పుట్టుక
8. కార్యము పని, ప్రయోజనము, కారణము
9. ఈశ్వరుడు ప్రభువు, శివుడు, భర్త
10. రూపము ఆకారము, అందము, పోలిక
11. మిత్రుడు స్నేహితుడు, సూర్యుడు
12. కాలం సమయము, మరణం
13. గంగ భగీరధి, నీరు, నది

వ్యుత్పత్త్యర్థాలు

1. భాస్కరుడు కాంతిని కలుగజేయు వాడు (సూర్యుడు)
2. పయోనిధి నీటికి నిలువైనది / జలములు దీనియందు ధరింపబడును } సముద్రుడు
3. దాశరథి దశరథుని యొక్క కుమారుడు (శ్రీరాముడు)

4. కరి కరము (తొండము) కలది – (ఏనుగు)

5. సుమతి మంచిబుద్ధికలవాడు

6. ఈశ్వరుడు స్వభావము చేతనే ఐశ్వర్యము కలవాడు (శివుడు)

7. ధరణి, ధర విశ్వమును భరించునది

8. ద్రవ్యము ద్రవించి పోవునది

9. ఉక్తి పలుకబడునది (మాట)

10. మహాత్ముడు గొప్ప ఆత్మకలవాడు

సంధులు

1. నమోనమ: నమ: + నమ: విసర్గసంధి

2. మనోహరం మన: + హారం విసర్గసంధి

3. పయోనిధి పయ: + నిధి విసర్గసంధి

4. వచోనిచయం వచ: + నిచయం విసర్గసంధి

5. మనశ్శాంతి మన: + శాంతి విసర్గసంధి

6. చతుష్షష్ఠి చతు: + షష్ఠి విసర్గసంధి

7. నభస్సుమం నభ: + సుమం విసర్గసంధి

8. ప్రాత:కాలము ప్రాత: + కాలము విసర్గసంధి

9. తప:ఫలము తప: + ఫలము విసర్గసంధి

10. అంతరాత్మ అంత: + ఆత్మ విసర్గసంధి

11. దురభిమానం దు: + అభిమానం విసర్గసంధి

12. చతుర్దిశలు చతు: + దిశలు విసర్గసంధి

13. ఆశీర్వాదము ఆశీ: + వాదము విసర్గసంధి

14. పునరాగమనం పున: + ఆగమనం విసర్గసంధి

15. అంతర్మధనం అంత: + మధనం విసర్గసంధి

16. ధనుష్కోటి ధను: + కోటి విసర్గసంధి

17. నిష్ఫలము ని: + ఫలము విసర్గసంధి

18. దుష్కరము దు: + కరము విసర్గసంధి

19. నిస్తేజము □ ని: + తేజము □ విసర్గసంధి

20. దుశ్చేష్టితము □ దు: + చేష్టితము □ విసర్గసంధి

21. మనస్తాపము □ మన: + స్తాపము □ విసర్గసంధి

22. లవణాబ్ధి □ లవణ + అబ్ధి □ సవర్ణదీర్ఘసంధి

23. శ్రీకాళహస్తీశ్వరుడు□ శ్రీకాళహస్తి + ఈశ్వరుడు□ సవర్ణదీర్ఘసంధి

24. దేహాత్మలు □ దేహ + ఆత్మలు □ సవర్ణదీర్ఘసంధి

25. సదాచారము □ సత్ + ఆచారము □ జశ్త్వసంధి

26. ముత్యమట్లు □ ముత్యము + అట్లు □ ఉకారసంధి

27. అమ్మహాత్ముడు □ ఆ + మహాత్ముడు □ త్రికసంధి

28. ఇద్ధరణిన్ □ ఈ + ధరణిన్ □ త్రికసంధి

29. మహాత్ముడు □ మహా + ఆత్ముడు □ సవర్ణదీర్ఘసంధి

30. నీరమె □ నీరము + ఎ □ ఉకారసంధి

31. పరహితమే □ పరహితము + ఏ □ ఉకారసంధి

32. అదెట్లు □ అది + ఎట్లు □ ఇకారసంధి

33. చేయునప్పుడు □ చేయు + అప్పుడు □ నుగాగమసంధి

34. మీఁగడ □ మీదు + కడ □ ప్రాతాదిసంధి, నుగాగమసంధి, సరళాదేశసంధి.

35. శుక్తిలోఁబడి □ శుక్తిలోన్ + పడి □ సరళాదేశసంధి.

సమాసాలు

1. భక్తచింతామణి □ భక్తులకు చింతామణి □ షష్ఠీతత్పురుషం

2. పరహితము □ పరులకు హితము □ షష్ఠీతత్పురుషం

3. చిక్కనిపాలు □ చిక్కనైనపాలు □ విశేషణపూర్వపద కర్మదారయ సమాసము

4. తప్తలోహము □ తప్తమైనలోహము □ విశేషణపూర్వపదకర్మదారయసమాసము

5. దీనదేహులు □ దీనమైన దేహము కలవారు□ బహువ్రీహిసమాసం

6. అనామకము □ పేరులేనిది □ నఙ్ బహువ్రీహి సమాసం

7. నీచవాక్యములు □ నీచమైన వాక్యములు □ విశేషణపూర్వపదకర్మదారయ సమాసము

8. మహాత్ముడు □ గొప్పదైన ఆత్మ కలవాడు□ బహువ్రీహిసమాసం

9. దేహాత్మలు □ దేహమును. ఆత్మయు □ ద్వంద్వసమాసం

10. సుమతి మంచి బుద్ధికలవారు బహువ్రీహి సమాసం

ప్రకృతి	వికృతి	ప్రకృతి	వికృతి
1. మౌక్తికము	ముత్తియము	10. ప్రజ	పజ
2. శ్రీ	సిరి	11. స్థిరము	తిరము
3. రాట్టు	ఱేడు	12. హస్తి	హత్తి
4. లక్ష్మి	లచ్చి	13. కాకము	కాకి
5. న్యాయము	నాయము	14. నిజము	నిక్కము
6. ధర్మము	దమ్మము	15. మేచకము	మసక
7. కార్యము	కర్జము	16. గుణము	గొనము
8. భాష	బాస	17. కావ్యము	కబ్బము
9. మూర్ఖుడు	మొఱకు	18. భీరకుడు	పిఱికి

అలంకారాలు

1. నీకరుణా కటాక్ష వీక్షణములకై నిరీక్షించుచున్నారము

   పై వాక్యములో క్ష అనేహల్లు అనేక సార్లు వచ్చింది.

   కావున వృత్యానుప్రాసాలంకారం.

2. అడిగెదనని కడువడిఁజను

   నడిగినఁదను మగుడనుడుగడని నడయుడగన్

   పై పద్యపాదంలో డ అనేక సార్లు రావటము జరిగింది. కావున ఇది వృత్యానుప్రాసాలంకారం.

3. మకరంద బిందు బృంద స్యందనసుందరమగు మాతృభాషయే

   పై వాక్యము ద అనే హల్లు అనేక సార్లు రావటం జరిగి నందున

   ఇది కూడా వృత్యానుప్రాసాలంకారము

4. చూరుకు, తేరుకు, మేరుకు, నారకు, దారువును వాడు నరవరులిలలోన్

   ఈ వాక్యంలో రు అనే హల్లు వచ్చింది. కావున ఇది వృత్యానుప్రాసాలంకారము.

5. కవ్వముబట్టి యెంతయున్ దరువగ జొచ్చినం

   బెరుగు తాలిమి నీయదెవెన్న భాస్కరా

   ఇందులోని అలంకారము దృష్టాంతాలంకారము

6. నీరము తప్త లోహమున నిల్చి □□□□□ మధ్యము
నుత్తము గొల్చు వారికిన్ ఈ పద్యములో ఉన్న
అలంకారం స్వభావోక్తి అలంకారము.
జాతి – గుణ – క్రియలను బట్టి వస్తు స్వభావాన్ని ఉన్నది ఉన్నట్లుగా
అందంగా చెప్పడాన్ని స్వభావోక్తి అలంకారం అందురు.

7. తనదేహాత్మల నెత్తెఱంగున సదాతానట్లు ప్రేమించి
తద్ఘనతా వాప్తికి సాధనంబులగు సత్కార్యమ్ము్మలన్
జేయగా, ఇందులోని అలంకారము వృత్త్యాను ప్రాసాలంకారము
అందురు. త అనేక సార్లు ఆవృత్తము అయినది.

8. నీ విమల మేచకరూప సుధారసంబు నా మక్కువ
పళ్ళెరంబున సమాహిత దాస్యమనేటి దోయిటన్
దక్కెనటంచు జుట్టెదను, ఇందులోని అలంకారం ఏది?
ఇందులోని అలంకారం రూపకాలంకారం
నీలిమేఘ ఛాయతో ఉన్న రూపానికి, అమృత రసానికి
భేదం ఉన్న లేనట్లు చెప్పబడింది

9. ఉరుగుణవంతుఁ డొడ్లు తన కొండపకారము సేయునప్పడం□□□
తాలిమినీయదె వెన్న భాస్కరా!
స్థిరతర ధర్మవర్తనఁబ్రసిద్ధికి నెక్కిన వాని నొక్కముష్కరుఁడతె□□□□□□
□□□□□ రెట్టయిడి నందుననేమి కొఱంత భాస్కరా!
ఈ పద్యములలోని అలంకారము దృష్టాంతాలంకారము.

6. మా ప్రయత్నం

అర్థాలు

1. శతాబ్దం □ వంద సంవత్సరాలు
2. స్మరించుకోవటం □ జ్ఞప్తికి తెచ్చుకోవడం
3. అధ్యయనం □ చదవడం,(అభ్యసించడం)
4. మూల్యం □ వెల
5. పరిమితి □ హద్దు, మేర, పరిధి
6. సంక్లిష్టము □ చాలా చిక్కు
7. సందేహం □ అనుమానం
8. కాలధర్మం □ మరణం
9. అరుదు □ బహుతక్కువ, అపూర్వము
10. భావన □ తలంపు, ఆలోచన
11. సంక్షిప్తం □ మిక్కిలి తక్కువ
12. ప్రాముఖ్యత □ ప్రాధాన్యం
13. పరిగణన □ లెక్కింపు
14. పరిపూర్ణత □ నిండుతనం, సంపూర్ణము
15. అమూల్యం □ వెలలేనిది
16. నిష్ణాతులు □ నేర్పరులు
17. సహస్రాబ్దం □ వేయి సంవత్సరాల కాలం

పర్యాయపదాలు

1. స్త్రీ □ వనిత, మహిళ, ఇంతి, పడతి, నారి, మగువ
2. పద్ధతి □ విధము, విధానము, రీతి, తీరు, చందము, త్రోవ
3. స్మరణ □ జ్ఞప్తి, స్మృతి, తలపు, యాది
4. సమూహం□ గుంపు, రాశి, సముదాయం
5. ముద్ర □ చిహ్నం, గుర్తు
6. రథం □ తేరు, శతాంగము

నానార్థాలు

1. కాలము □ సమయం, నలుపు, చావు
2. అర్థం □ డబ్బు, శబ్దార్థము, ప్రయోజనం
3. భవిష్యత్తు □ ఒక కాలం, జరుగబోవునది
4. జీవం □ ప్రాణం, తత్వము, బ్రతుకు
5. కన్ను □ నేత్రం, బండిచక్రం
6. దృష్టి □ చూపు, ఆలోచన
7. కృషి □ ప్రయత్నము, వ్యవసాయము
8. రంగం □ వైరుంతం, యుద్ధభూమి
9. ఉత్సాహము □ ప్రయత్నము, కోరిక, పట్టుదల
10. చరిత్ర □ నడవడి, ధర్మము, జీవిత గ్రంధము

వ్యుత్పత్త్యర్థాలు

1. శతాబ్దం □ వందసంవత్సరాల కాలం
2. కృతజ్ఞుడు □ చేసిన మేలు గుర్తుంచుకొనెడివాడు

సంధులు

1. శతాబ్దం □ శత + అబ్దం □ సవర్ణదీర్ఘసంధి
2. సహస్రాబ్దం □ సహస్ర + అబ్దం □ సవర్ణదీర్ఘసంది
3. విద్యాధికులు □ విద్య + అధికులు □ సవర్ణదీర్ఘసంధి
4. జీవనోపాధి □ జీవన + ఉపాధి □ గుణసంధి
5. మేమంత □ మేము + అంత□ ఉకారసంధి
6. నిరాశ □ ని: + ఆశ □ విసర్గసంధి
7. ఆనందాన్నిచ్చిన □ ఆనందాన్ని + ఇచ్చిన □ ఇత్వాఇకారసంధి
8. సంస్కరణోద్యమం□ సంస్కరణ + ఉద్యమం □ గుణసంధి
9. మేమంతా □ మేము + అంతా □ ఉకారసంది
10. శతాబ్దపు చరిత్ర □ శతాబ్దపు + చరిత్ర □ పుంప్వాదేశసంధి
11. జగన్నాధ □ జగత్ + నాధ □ అనునాసిక సంధి

12. ఆశ్చర్యపడతాం ఆశ్చర్యము + పడతాం పడ్వాది సంధి

13. విజయోత్సవం విజయ + ఉత్సవం గుణసంధి

14. మొట్టమొదట మొదట + మొదట ఆమ్రేడిత, ద్విరుక్తటకారసంధి

సమాసాలు

1. విద్యాధికులు విద్యచేత అధికులు తృతీయాతత్పురుషసమాసం
2. స్త్రీలశతాబ్దం స్త్రీలయొక్క శతాబ్దం షష్ఠీతత్పురుష సమాసం
3. శతాబ్దపు చరిత్ర శతాబ్దము యొక్క చరిత్ర షష్ఠీతత్పురుష సమాసం
4. రథచక్రాలు రథము యొక్క చక్రాలు షష్ఠీతత్పురుష సమాసం
5. ఆంధ్రదేశము ఆంధ్రఅనే పేరుగల దేశము – సంభావనపూర్వపద కర్మదారయ
6. వితంతు వివాహం వితంతువు యొక్క వివాహం – షష్ఠీ తత్పురుష సమాసం
7. గంగానది గంగా అనేపేరు గల నది సంభావనపూర్వపద కర్మదారయసమాసం
8. ముప్పైసంవస్తరాలు ముప్పైసంఖ్యగల సంవత్సరాలు ద్విగుసమాసం
9. స్త్రీపురుషులు స్త్రీయు, పురుషుడును ద్వంద్వ సమాసం
10. భారతదేశం భారతం అనే పేరుగల దేశం సంభావనపూర్వపద కర్మదారయం
11. సామాన్యస్త్రీలు సామాన్యమైన స్త్రీలు విశేషణపూర్వపద కర్మదారయసమాసం
12. ప్రతిదినము దినము, దినము అవ్యయీభావ సమాసం
13. యధాశక్తి శక్తిఎంతో అంత, శక్తిని అనుసరించి అవ్యయీభావ సమాసం
14. ఆబాలగోపాలం బాలుడినుండి గోపాలునివరకు అవ్యయీభావ సమాసం
15. మధ్యాహ్నం అహ్నం మధ్యభాగం ప్రథమా తత్పురుష సమాసం
16. అనువర్షం వర్షముననుసరించి అవ్యయీభావ సమాసం
17. అనుకూలం కూలముననుసరించి అవ్యయీభావ సమాసం
18. యధామూలం కూలముననుసరించి అవ్యయీభావ సమాసం
19. ప్రతిమాసం మాసం, మాసం అవ్యయీభావ సమాసం

	ప్రకృతి	వికృతి		ప్రకృతి	వికృతి
1.	పుస్తకము	పొత్తము	6.	స్థలము	తలము
2.	స్త్రీ	ఇంతి	7.	కులము కొలము	
3.	శాస్త్రము	చట్టము	8.	సంతోషము	సంతసం

4. విద్య విద్దె 9. లక్ష్మి లచ్చి

5. శక్తి సత్తువ 10. దృష్టి దిస్టి

జాతీయాలు

1. గుండెలు బరువెక్కడం □ బాధతో మనస్సు కలతపడటం.

   సొంత – టి.డి.పి వ్యవస్థాపకుడు ఎన్.టి.ఆర్ మరణించినపుడు తెలుగు ప్రజల గుండెలు బరువెక్కాయి.

2. నీరుకారిపోవడం □ నిరుత్సాహపడటం, ఆశలన్నీ అడుగంటిపోవడం.

   సొంత □ నా మొదటి ప్రయత్నంలోనే ఎమ్.బి.బి.ఎస్. సీటు రానందుకు నేను నీరుకారి పోయాను.

3. కనువిప్పు □ జ్ఞానోదయం కలగడం

   సొంత □ గౌతమబుద్ధుడికి బోధివృక్షం కింద జ్ఞానోదయం అయింది.

4. కాలధర్మం చెందడం □ మరణించడం

   సొంత □ వై.ఎస్.ఆర్. పావురాల గుట్ట వద్ద జరిగిన హెలికాప్టర్ ప్రమాదంలో కాలధర్మం చెందాడు.

5. తునాతునకలు □ ముక్కలు ముక్కలు కావటం, పూర్తిగా పాడై పోవడం.

   సొంత – నా జన్మదినము రోజున నాకు ఎటువంటి బహుమతి రానందున నామనసు తునాతునకలైపోయింది.

వాక్యాలు

1. దయచేసి నన్ను కాపాడు □ ప్రార్థనార్థక వాక్యం
2. మీరు రావచ్చు □ అనుమత్యర్థక వాక్యం
3. వారందరికి ఏమైంది □ ప్రశ్నార్థక వాక్యం
4. నేను తప్పక వస్తాను □ నిశ్చయార్థకవాక్యం
5. ఆహా! ఎంత బాగుందీ □ ఆశ్చర్యార్థక వాక్యం
6. వారు వెళ్ళవచ్చా □ ప్రశ్నార్థక వాక్యం

అలంకారాలు

1. సుదతీ నూతన మదనా

   మదనాతురంగ పూర్ణమణిమయ సదనా!

   సదనామయ గజరదనా!

   రచనాగేంద్ర నిభకీర్తి రసనరసింహా!

పై పద్యంలో ముక్తపదగ్రస్తాలంకారం కలదు

వివరణ   ముక్తము అంటే విడవడం

గ్రస్తము అంటే గ్రహించడం

ఒక పద్యంపాదంగాని, వాక్యంగాని ఏ పదంతో పూర్తి అవుతుందో అదే పదంతో తరువాత పాదంవాక్యం మొదలవుతుంది.

2. మానవా! నీ ప్రయత్నం మానవా!

పై వాక్యంలో యమాలంకారం కలదు.

ఒకే పదం అర్థభేదంతో ప్రయోగింపబడితే దానిని యమాలంకారం అందురు.

3. తండ్రి! హరి జేరుమనియడి తండ్రి తండ్రి

పై పద్యపాదంలో ఉన్నది లాటానుప్రాసాలంకారం

అర్థభేదం, శబ్దభేదం లేకుండా అవే పదాలు తాత్పర్య భేదం కలిగి తిరిగి అవ్యవదానంగా ప్రయోగింపబడితే దానిని లాటానుప్రాసాలంకారము అందురు.

4. అప్పుడు మాకులం వారిని ఆడవద్దన్నారు
తర్వాత అన్ని కులాల వారిని ఆడవచ్చన్నారు } అంత్యాను ప్రాసాలంకారము

5. స్త్రీలు చేసిన పోరాటాలూ
భాగమైన ఉద్యమాలూ } అంత్యానుప్రాసాలంకారము
రాణించిన రంగాలు

6. గడచిన కాలాన్ని పరామర్శించుకోవటం
ఆ అనుభవాలను స్మరించుకోవటం } అంత్యానుప్రాసాలంకారం
భవిష్యత్తు మీద ఒక అంచనాతో ఆశను పెంచుకోవటం

7. స్త్రీలు చేసిన పోరాటాలకూ
పడిన సంఘర్షణలకూ } అంత్యానుప్రాసాలంకారము
సాధించిన విజయాలకూ

8. గతంలో ఇప్పటి ఆంధ్రప్రదేశ్ వలెలేదు
భవిష్యత్తులో ఇట్లాగే ఉంటుందనీ లేదు } అంత్యానుప్రాసాలంకారం

7. మాణిక్యవీణ

అర్థాలు

1. రోదసిలోకి దూసుకెళ్లిన మరో ఉపగ్రహం

   రోదసి అంతరిక్షం

   సొంత శాస్త్రవేత్తలు రోదసిలోని అద్భుతాలను అన్వేషించు ప్రయత్నిస్తూనే ఉన్నారు.

2. విద్యార్థులంతా పరీక్షలకు ఆయత్తమవుతున్నారు.

   ఆయత్తమవుతున్నారు సిద్ధమవుతున్నారు

   సొంత మేము పబ్లిక్ పరీక్షలు వ్రాయుటకు ఆయత్తమవుతున్నాము.

3. రుగ్మత ఉన్న ఈ సమాజానికి మానవీయ విలువలతో చికిత్స అవసరం

   రుగ్మత రోగం, జబ్బు

   సొంత నేటి సమాజాన్ని అనేక రుగ్మతలు అతలాకుతలం చేస్తున్నాయి.

4. కళవళపడుట మెందుకు? నెమ్మదిగా జవాబు చెప్పు

   కళవళపడుట తొట్రుపాటు, కంగారుపడుట

   సొంత విద్యార్థులు పరీక్షల సమయంలో కళవళపడుతుంటారు.

5. కాడు అడవి

6. గొబ్బున శీఘ్రంగా

7. పుట్టకురుపు కేన్సర్

8. తాండవం నృత్యం

9. విజ్ఞానం తెలివి

10. అలతిమాటలు చిన్నచిన్నపదాలు

11. కలమధ్యాన్యం వరిధాన్యం

12. రవళి ధ్వని, చప్పుడు

పర్యాయపదాలు

1. మిన్ను ఆకాశం, నింగి, నభం, గగనం

2. నిప్పు అగ్ని, జ్వలనము, వహ్ని, చిచ్చు

3. గుర్రము అశ్వము, హయము, తురగము

4. అడుగు పాదం, చరణం,

5. మనిషి □ మానవుడు, నరుడు, మర్త్యుడు, మనుజుడు

6. దిక్కు □ ఆశ, దిశ, దెస

7. తాండవం □ నృత్యం, నాట్యం, నర్తనం

8. రుగ్మత □ వ్యాధి, జబ్బు, రోగం, తెగులు, అస్వస్థత

9. జ్ఞానం □ విజ్ఞానం, తెలివి, ఎఱుక, మేధ

10. పొట్ట □ కడుపు, కుక్షి, ఉదరం

11. రంగు □ వర్ణము, ఛాయ

12. చరిత్ర □ చరితము, ఇతివృత్తం

13. చింత □ దుఃఖం, శోకము

నానార్థాలు

1. పర్వము □ పండుగ, గనుపు, సమూహం

2. చక్రము □ బండి చక్రము, కుమ్మరిసారె, కాలచక్రం, సుదర్శనము

3. అడుగు □ ప్రశ్నించు, యాచించు, పాదము, అధమము

4. దిక్కు □ కోరిక, దిశ, వైపు

5. మంత్రము □ వేదమంత్రము, విచారణ

6. పదము □ పాదము, పద్యపాదము, శబ్దము, చిహ్నము

వ్యుత్పత్త్యర్థాలు

1. మంత్రం □ మననము చేయదగినది

2. తాండవం □ తండువను మునిచే చెప్పబడినది పురుషనృత్యం

3. మానవుడు □ మనువు నుండి పుట్టినవాడు (నరుడు)

4. భాష □ భాషింపబడునది

5. చిరంజీవి □ మరణము లేకుండా చిరకాలం జీవించువాడు

సంధులు

1. తెల్లందనము □ తెల్ల + తనము □ నుగాగమసంధి, సరళాదేశసంధి

2. నిట్టనిలువు □ నిలువు + నిలువు □ ఆమ్రేడిత, ద్విరుక్తటకారసంధి

3. పోయేదేమి □ పోయేది + ఏమి □ ఇత్వసంధి

4. మహోపకారం □ మహా + ఉపకారం □ గుణసంధి

5. గుర్రాలు □ గుర్రము + లు □ ులునలసంధి

6. పదాలు □ పదము + లు □ ులునలసంధి

7. ఏమిటని □ ఏమిటి + అని □ ఇత్వసంధి

8. కట్టెదుట □ కడు + ఎదుట □ ద్విరుక్తటకారసంధి

9. కళవళపడు □ కళవళము + పడు □ పడ్వాదిసంధి

10. మిన్నందు □ మిన్ను + అందు □ ఉకారసంధి

11. రోజెంత □ రోజు + ఎంత □ ఉకారసంధి

12. నాడెంత □ నాడు + ఎంత □ ఉకారసంధి

సమాసములు

1. మానవచరిత్ర □ మానవులయొక్క చరిత్ర □ షష్ఠీతత్పురుష సమాసం
2. ప్రముఖదినం □ ప్రముఖమైనదినం □ విశేషణపూర్వపదకర్మదారయ సమాసం
3. నాలుగుగీతలు □ నాలుగు సంఖ్యగల గీతలు □ ద్విగుసమాసం
4. అసాదారణం □ సాధారణం కానిది □ నఙ్ తత్పురుష సమాసం
5. కలమధాన్యం □ కలమ అనే పేరుగల ధాన్యం □ సంభావన పూర్వపదకర్మదారయం
6. అనాది □ ఆది లేనిది □ నఙ్ బహువ్రీహి సమాసం
7. చిక్కని పదాలు □ చిక్కనైన పదాలు □ విశేషణ పూర్వపద కర్మదారయ సమాసం
8. ప్రముఖదినం □ ప్రముఖమైనదినం □ విశేషణపూర్వపద కర్మదారయ సమాసం
9. అందచందాలు □ అందమును, చందమును – ద్వంద్వ సమాసం
10. సమాజరుగ్మతలు □ సమాజము అందలి రుగ్మతలు □ సప్తమీ తత్పురుష సమాసం

	ప్రకృతి	వికృతి		ప్రకృతి	వికృతి
1.	భాష	బాస	6.	యంత్రము	జంత్రము
2.	కవిత	కైత	7.	ముఖము	మోము
3.	విజ్ఞానము	విన్నానము	8,	కుడ్యము	గోడ
4.	గుహ	గొబ	9.	పద్యము	పద్దెము
5.	పర్వము	పబ్బము	10.	విద్య	విద్దె

జాతీయాలు

1. మంత్రాలకు చింతకాయలు రాలడం – బొత్తిగ సంబంధం లేనిది

   సొంత □ మంత్రాలకు చింతకాయలు రాలుతాయి అనుకోవడం అవివేకం.

2. మిన్నందుకోవడం □ సంతోషంతో ఉప్పొంగిపోవడం,

   అభివృద్ధిలోకి దూసుకెళ్లడం, ఆకాశాన్ని అందుకోవడం

   సొంత □ మన తెలివి తేటలు పెంపొందించుకుంటే మిన్నందుకోవడం అసాధ్యమేమికాదు.

3. గజ్జెకట్టడం □ కార్యరంగంలోకి దూకడం

   సొంత □ భారదదేశ వైభవాన్ని పునరుద్ధరించడానికి నేను గజ్జెకట్టాను.

అలంకారాలు

1. మిమ్ము మాధవుడు రక్షించుగాక!

   వివరణ : ఇందులో ఉన్నది అలంకారం శ్లేషాలంకారం

   మిమ్ము మాధవుడు (విష్ణువు) రక్షించుగాక!

   మిమ్ము ఉమా మాధవుడు (శివుడు) రక్షించుగాక!

2. మానవ జీవనం సుకుమారం శ్లేషాలంకారం

   వివరణ : మానవ (మనిషి) జీవనం సుకుమారమైనది

   మానవ (ఆధునిక) జీవనం సుకుమారమైనది.

   లక్షణం □ నానార్థాలను కలిగి ఉండే అలంకారం శ్లేషాలంకారం

3. రాజుకువలయానందకరుడు శ్లేషాలంకారం

   అర్థం 1) రాజు (చంద్రుడు) కువలయములకు (కలువలకు) ఆనందకరుడు

2) రాజు (దేశాన్ని పాలించేవాడు)కువలయమునకు (భూమండలానికి) ఆనందకరుడు

4. నీపేల వచ్చెదవు □ శ్లేషాలంకారం

   అర్థం – 1. నీవు ఏల (ఎందుకు) వచ్చెదవు?

   2.నీవు ఏలుటకు వచ్చెదవు అని రెండు అర్థాలు కలవు

5. మనసుభద్ర మనసుభద్రమయ్యె – యమాలంకారం

8.గోరంతదీపం

అర్థాలు

1. సంజవెలుగు సంధ్యాసమయం

   సొంత – సంజెవెలుగులో తటాకంలోని నీరు కొత్త అందం సంతరించుకుంది.

2. నాపుట్టినరోజున మానాన్నగారి ఆశీర్వాదం తీసుకున్నాను.

   ఆశీర్వాదం – దీవెన

3. రాజు ప్రకృతి అందాల్ని తదేకంగా చూస్తూనిలబడ్డాడు

   తదేకంగా – అదేపనిగా

4. శివ పుస్తకాలతో కాలక్షేపం చేస్తూ ఉంటాడు

   కాలక్షేపం – కాలాన్ని గడపడం

5. రాణి ముఖం నిండా పసుపు పులుముకుంది.

   పులుము – రాయు

6. లత పాఠాన్ని చక్కగా ఆకళింపు చేసుకుంది

   ఆకళింపు – అర్థంచేసుకొను

7. అనిర్వచనీయము – వివరించి చెప్పలేనిది

8. ఆప్యాయత – ప్రేమ

9. పరాకాష్ట – అతిశయము

10. భంగం – ఆటంకం

11. నికృష్టము – నీచము

క్రింది రెండు పదాలను కలిపి సొంత వాక్యాలు వ్రాయుట

1. వినయం – విధేయత

   సొంత – నేను నా తల్లిదండ్రులయందు, గురువుల యందు వినయ – విధేయతలు కలిగి ఉంటాను.

2. రాజు – మకుటం

   సొంత – తెలుగు సినీరంగంలో ఎన్.టి.ఆర్ మకుటంలేని మహారాజు

3. ప్రదేశం – ప్రశాంతత

   సొంత – ఊటీ అందమైన ప్రదేశం మరియు ప్రశాంత ప్రదేశం

4. గుడిసే – దీపం

   సొంత – చాలా మంది పేదవారు గుడిసేలో దీపం వెలుగులో జీవిస్తారు.

5. ప్రయాణం – సౌకర్యం

సొంత – విదేశాలకు ప్రయాణం చేయాలంటే విమాన ప్రయాణం సౌకర్యంగా ఉంటుంది.

సంధులు

1. సరసంపుమాట □ సరసము + మాట □ పుంప్వాదేశసంధి
2. కట్టెదుట □ కడు + ఎదుట □ ద్విరుక్తటకారసంధి
3. చింతాకు □ చింత + ఆకు □ అకారసంధి
4. తూగుటుయ్యేల □ తూగు + ఉయ్యేల □ టుగాగమసంధి
5. నట్టడవి □ నడు + అడవి □ ద్విరుక్తటకారాదేశసంధి
6. ముద్దుటుంగరము□ ముద్దు + ఉంగరము □ టుగాగమసంధి
7. మధురంపుకావ్యం□ మధురము + కావ్యం □ పుంప్వాదేశసంధి
8. పల్లెటూరు □ పల్లె + ఊరు □ టుగాగమసంధి
9. రామయ్య □ రామ + అయ్య □ అకారసంధి
10. నిశ్చింత □ నిస్ + చింత □ శ్చుత్వసంధి
11. సచ్ఛాత్రుడు □ సత్ + చాత్రుడు □ శ్చుత్వసంధి
12. శరచ్చంద్రికలు □ శరత్ + చంద్రికలు □ శ్చుత్వసంధి
13. జగజ్జనని □ జగత్ + జనని □ శ్చుత్వసంధి
14. శార్జ్గిజ్జయ: □ శార్జ్గన్ + జయ: □ శ్చుత్వసంధి
15. సజ్జనుడు □ సత్ + జనుడు □ శ్చుత్వసంధి
16. సచ్చరిత్రము □ సత్ + చరిత్రము □ శ్చుత్వసంధి
17. గ్రంథాలయం □ గ్రంథ + ఆలయం □ సవర్ణదీర్ఘసంధి
18. ప్రార్థనాలయం □ ప్రార్థన + ఆలయం □ సవర్ణదీర్ఘసంధి
19. స్వార్థం □ స్వ + అర్థం □ సవర్ణదీర్ఘసంధి
20. జీవితానుభవం □ జీవిత + అనుభవం □ సవర్ణదీర్ఘసంధి
21. వయోవృద్ధులు □ వయ: + వృద్ధులు □ విసర్గసంధి
22. అహరహం □ అహ: + అహం □ విసర్గసంధి
23. ముత్యాలు □ ముత్యము + లు □ లులనలసంధి
24. ఆశ్చర్యపడు □ ఆశ్చర్యము + పడు □ పడ్వాధి సంధి

25. ఆనందానుభూతి □ ఆనంద + అనుభూతి □ సవర్ణదీర్ఘసంధి

పర్యాయపదాలు

1. పక్షి □ ఖగము, విహంగము, పిట్ట, పులుగు,
2. నేత్రం □ కన్ను, నయనము, అక్షి, చక్షువు
3. శిరస్సు □ తల, మస్తకము
4. సూర్యుడు□ రవి, భానుడు, ప్రభాకరుడు, దినకరుడు, భాస్కరుడు
5. చెట్టు □ తరువు, వృక్షము, భూరుహము, భూజం, పాదపము
6. కొండ □ అద్రి, పర్వతం, గిరి, శిఖరం
7. ఆశ్చర్యం □ వింత, విచిత్రం
8. ఆనందం □ సంతోషం, ముదం, హర్షము
9. నిజం □ యదార్థం, వాస్తవం, సత్యం
10. ఇల్లు □ సదనం, గృహం,
11. ప్రేమ □ ఆప్యాయత, అనురాగం, వాత్సల్యం
12. మధురం □ తీపి, మాధుర్యం
13. ముత్యము□ మౌక్తికము, ముక్తాఫలము
14. కన్నీరు □ అశ్రువు, బాష్పము
15. ఓర్పు □ తాల్మి, సహనము, ఓరిమి

నానార్థాలు

1. రాజు □ ప్రభువు, క్షత్రియుడు, ఇంద్రుడు, చంద్రుడు
2. సమయం□ నలుపు, కాలం, మరణం
3. కృషి □ సేద్యం, ప్రయత్నం, పరిశ్రమ
4. కన్ను □ నేత్రం, బండిచక్రం
5. ఆశ □ కోరిక, దిక్కు
6. కొమ్మ □ శాఖ, కోటకొమ్మ
7. పాదం □ పద్యపాదం, అడుగు, కాలు
8. ఫలితం□ పండు, ప్రయోజనం
9. కథ □ కత, గౌరి, చెప్పడం

10. అక్షరము పరబ్రహ్మము, నీరు, తపస్సు

సమాసాలు

1. వేపచెట్టు వేము అనే పేరుగల చెట్టు – సంభావనపూర్వపదకర్మదారయం
2. నాలుగడుగులు నాలుగయిన అడుగులు ద్విగుసమాసం
3. నిమీలిత నేత్రుజడు నిమీలితములయిన నేత్రములు కలవాడు – బహువ్రీహి సమాసం
4. మహాయోగి గొప్పవాడయిన యోగి విశేషణపూర్వపదకర్మదారయం
5. వయోవృద్ధులు వయస్సుచేత వృద్ధులు తృతీయాతత్పురుష సమాసం
6. బాలబాలికలు బాలురును, బాలికలును – ద్వంద్వసమాసం
7. చిరునవ్వు చిన్నదయిన నవ్వు విశేషణ పూర్వపదకర్మదారయం
8. అనిర్వచనీయం నిర్వచనీయంకానిది నఞ్ తత్పురుషం
9. రావిచెట్టు రావి అనే పేరుగల చెట్టు సంభావనపూర్వపదకర్మదారయం
10. గ్రంథాలయం గ్రంథములకు ఆలయం షష్ఠీతత్పురుష సమాసం
11. చేతిచలువ చేతి యొక్క చలువ షష్ఠీతత్పురుష సమాసం
12. ప్రార్థనాలయం ప్రార్థన కొఱకు ఆలయం చతుర్థీతత్పురుష సమాసం
13. ముగ్ధమనోహరము ముగ్ధమును, మనోహరమును – విశేషణ ఉభయపద కర్మదారయ సమాసం
14. సంఖ్యాపదం మొదటగల సమాసం – ద్విగు సమాసం

వ్యుత్పత్త్యర్థాలు

1. అక్షరం నాశనము పొందనిది
2. పక్షి పక్షములు కలది (పులుగు)
3. మౌని మౌనవ్రతం కలవాడు (ఋషి)
4. అతిథి తిథి, వారలక్షత్రాలు లేకుండా ఇంటికి భోజనమునకు వచ్చువాడు
5. దీపం ప్రకాశింపచేయబడునది
6. వృద్ధుడు వృద్ధి పొందినవాడు

VI. అనాథలను చేరదీసే సంస్థలను అనాథ శరణాలయాలు అంటారు. ఇలాంటివే మరికొన్ని కలవు. కింద ఇచ్చిన సమాచారం ఆధారంగా వాటిని రాయండి.

అ) పక్షులను రక్షించే సంస్థ □ విహంగరక్షణాలయం

ఆ) జంతువులను రక్షించే సంస్థ □ జంతురక్షణాలయం

ఇ) వృద్ధులను చేరదీసే సంస్థ □ వృద్ధాశ్రమం

ఈ) మనోవైకల్యం గలవాళ్లకు చేయూతనిచ్చే సంస్థ □ అంగవైకల్య శరణాలయం

ఉ) కుష్ఠురోగుల పునరావాసకేంద్రం □ కుష్ఠుజన సహాయకేంద్రం

౯.భిక్ష

అర్థాలు

1. ద్వారికవాటము □ ద్వారపు తలుపు

   సొంత – మనము ఏదైనా ఊరికి వెళ్లినపుడు మన ఇంతి ద్వారికవాటములు బిగించవలెను.

2. వీక్షించు □ చూచు

   సొంత – నేను ఇండియా క్రికెట్ జట్టు ఆడే టి – 20 మ్యాచులన్నింటిని వీక్షిస్తాను.

3. అంగన □ స్త్రీ

   సొంత – ప్రతికుటుంబం బాగుపడాలంటే అంగన సహకారం అవసరం

4. మచ్చెకంటి □ చక్కనైన ఆడది

   సొంత – నేటి సినిమా నటీమణులలో అనుష్క చక్కని మచ్చెకంటి.

5. కుందాడుట □ నిందించుట

   సొంత □ ఎక్కువ కులాలవారు వెనుకబడిన కులాలవారిని కుందాడరాదు.

6. భుక్తిశాల □ భోజనశాల

సొంత □ పెళ్లివారి భుక్తిశాలలో అనేక రకాల ఆహార పదార్థాలు ఉంటాయి.

7. పారాశర్యుడు □ వేదవ్యాసుడు, వ్యాసుడు

8. ప్రక్షాళన □ కడగటు

9. అపూపాలు □ పిండివంటలు

10. క్షుత్తు □ ఆకలి

11. పిపాస □ దాహం

12. పంచజనులు □ మనుష్యులు

13. ముంగిట □ ఇంటిముందు

14. ఆగ్రహము □ కోపము

15. వీడు □ పట్టణం

16. ముక్కంటి □ శివుడు

పర్యాయపదాలు

1. ద్వారికవాటంబు □ తలుపు, వాకిలి, ద్వారబంధము

2. వనిత □ స్త్రీ, ఉవిద, మహిళ, పడతి, యువతి, పురంధ్రి, అంగన, నారి

3. పసిడి □ బంగారము, సువర్ణము, కనకము, హేమము, స్వర్ణము, కాంచనం

4. పారాశర్యుడు □ వ్యాసుడు, బాదరాయణుడు, వేదవ్యాసుడు, సాత్యవతేయుడు

5. ఆగ్కహము □ కోపము, క్రోధము, అలుక, కినుక

6. అహిమకరుడు □ సూర్యుడు, రవి, ఆదిత్యుడు, భాస్కరుడు, భానుడు, దినకరుడు, పతంగుడు

7. ఇల్లు □ గృహము, భవనము, నిలయం, సదనము

8. పుష్పము □ పువ్వు, ప్రసూనము, కుసుమము, విరి, సుమము

9. బ్రాహ్మణుడు □ విప్రుడు, ద్విజుడు, భూసురుడు

10. ముఖము □ వదనము, ఆననము, మొగము

11. గంధము □ చందనము, మలయజము, గంధసారము

12. భాగీరథి □ గంగానది, జాహ్నవి, పావని

13. నెయ్యి □ అమృతం, ఘృతం, ఆజ్యం

14. కామధేనువు □ సురభి, తెల్లమొదవు

నానార్థాలు

1. **వీడు ఇతడు, ప్రాంతం, విడచుట**

   వీడు ఏ వీడు వాడో కాని దుష్కార్యములను వీడుచున్నాడు.

2. **దేశభా,లందు తెలుగులెస్సయని రాయలు లెస్సగా బలికెను**

   లెస్స గొప్ప, శ్రేష్ఠం, బాగుగా

3. గురుని మాటలు విన్న ఇంద్రుడు కర్ణుని గురుడైన సూర్యుని గలిసి గురుయోజన చేయసాగినాడు.

   బృహస్పతి, ఆచార్యుడు, పెద్ద ఆలోచన

4. వీధి త్రోవ, వాడ
5. గురువు తండ్రి, ఉపాధ్యాయుడు, బృహస్పతి, ఆచార్యుడు
6. ఫలం పండు, ప్రయోజనం, లాభం
7. కరము చేయి, తొండము, కిరణము
8. లక్ష్మి రమ, సిరి, మెట్టతామర
9. రూపు ఆకృతి, సౌందర్యం

వుత్పత్త్యర్థాలు

1. గురువు అజ్ఞానం అనెడి అంధకారాన్ని పోగొట్టేవాడు (ఆచార్యుడు)
2. వనజము వనము (నీరు: నుండి పుట్టినది – (పద్మం)
3. అర్ఘ్యము అంఘ్రములు (చేతులు) కడుగు కొనుటకు ఇచ్చునీరు
4. పాద్యము పాదములు కడుగుటకు ఇచ్చునీరు
5. పారాశర్యుడు పరాశరుని యొక్క కుమారుడు (వ్యాసుడు)
6. నీవారముష్టింపచుల్ సహజసిద్ధంగా పండే నీవార ధాన్యాన్ని పిడికెడు మాత్రమే తీసుకుని

   కడుపునింపుకువాడు (భిక్షకులు)

7. వ్యాసుడు వేదములను విభజించి ఇచ్చినవాడు (వ్యాసమహర్షి)
8. పురంధ్రి గృహమును ధరించునది (గృహిణి)
9. ముక్కంటి ముడు కన్నులు కలవాడు (శివుడు)
10. పంచజనుడు ఐదు భూతములచే పుట్టబడేవాడు (మనిషి)
11. పార్వతి పర్వతరాజు పుత్రిక (గౌరి)
12. వనజనేత్ర పద్మముల వంటి కన్నులు కలది (స్త్రీ)

సంధులు

1. పుణ్యాంగన పుణ్య + అంగన సవర్ణదీర్ఘసంధి
2. బిక్షయుడదయ్యె భిక్ష + ఇడదయ్యె యడాగమసంధి
3. ఇడదయ్యెఁగటా ఇడదయ్యెన్ + కటా సరళాదేశసంధి
4. ఇవ్వీటి ఈ + వీటి త్రికసంధి
5. ఆగ్రహముదగునె ఆగ్రహము + తగునె గసడదవాదేశసంధి
6. మునీశ్వర ముని + ఈశ్వరా సవర్ణదీర్ఘసంధి
7. పట్టపగలు పగలు + పగలు ద్విరుక్తటకారసంధి
8. భిక్షాటనంబు భిక్షా + అటనంబు సవర్ణదీర్ఘసంధి
9. కమలానన కమల + ఆనన సవర్ణదీర్ఘసంధి
10. అమ్మహాసాధ్వి ఆ + మహాసాధ్వి త్రికసంధి
11. పాపాత్ముడు పాప + ఆత్ముడు సవర్ణదీర్ఘసంధి
12. శిలోంఛప్రక్రముల్ శిల + ఉంఛప్రక్రముల్ గుణసంధి
13. కట్టనుగు కడు + అనుగు ద్విరుక్తటకారసంధి
14. శిఖాధిరూఢ శిఖా + ఆధిరూఢ సవర్ణదీర్ఘసంధి
15. ముత్తైదువ ముత్త + ఐదువ అత్వసంధి

సమాసాలు

1. అర్ఘ్యపాదములు అర్ఘ్యమును, పాద్యమును ద్వంద్వసమాసం
2. కాశికానగరము కాశిక అనేపేరు గల నగరం సంభావనపూర్వపద కర్మదారయం
3. ముక్కంటి ముడు కన్నులు కలవాడు బహువ్రీహి సమాసం
4. భిక్షాపాత్రంబు భిక్ష కొఱకైన పాత్రము చతుర్థీ తత్పురుష సమాసం
5. భోజనశాల భోజనము కొఱకుశాల చతుర్థీతత్పురుష సమాసం
6. పుణ్యాంగన పుణ్యమైన అంగన విశేషణపూర్వపద కర్మదారయం
7. మధ్యాహ్నము అహ్నము యొక్క మధ్యము షష్ఠీతత్పరుషం
8. కాశికా పట్టణము కాశి అనేపేరు గల పట్టణం సంభావన పూర్వపదకర్మదారయం
9. అహిమభానుడు వేడి కిరణములు కలవాడు బహువ్రీహి సమాసం
10. మోక్షలక్ష్మి మోశ్రము అనెడి లక్ష్మి రూపక సమాసం

11. ద్వారికవాటము □ ద్వారము యొక్క కవాటం □ షష్ఠీతత్పురుషం

12. మచ్చెకంటి □ మత్స్యమువంటి కన్నులు కలది □ బహువ్రీహి సమాసం

13. కోపావేశము □ కోపము యొక్క ఆవేశము □ షష్ఠీతత్పురుషం

14. వనజనేత్ర □ వనజముల వంటి నేత్రములు గలది □ బహువ్రీహి సమాసం

15. బ్రాహ్మణాంగనలు □ బ్రాహ్మణుల యొక్క అంగనలు □ షష్ఠీతత్పురుషం

ప్రకృతి		వికృతి	ప్రకృతి		వికృతి
1. విద్య	□	విద్దె	11. గంధము □		గందము
2. భిక్షము	□	బిచ్చము	12. వేషము □		వేసము
3. యాత్ర	□	జాతర	13. శాల	□	సాల
4. మత్స్యము	□	మచ్చెము	14. పట్టణము	□	పట్నము
5. గృహము	□	గీము	15. రూపము	□	రూపు
6. బ్రాహ్మణుడు	□	బాపడు	16. కార్యము□		కర్జము
7. రాత్రి	□	రాతిరి	17. శిఖ	□	సిగ
8. పుష్పము	□	పువ్వు	18. స్వర్ణము□		సొన్నము
9. ఆహారము	□	ఓగిరము	19. రత్నము	□	రతనము
10. పంక్తి	□	బంతి	20. శిష్యులు	□	సిసువులు

అలంకారాలు

1. శివాజీ కళ్యాణి దుర్గాన్ని సాధించాడు. సామాన్యవాక్యం

   వీరులకు సాధ్యముకానిది లేదు కదా! విశేష వాక్యం

2. గొప్పవారితో ఉన్న సామాన్యులను గౌరవిస్తారు (సామాన్య)

   పూవులతో పాటు దారాన్ని గూడా సిగనెక్కిస్తారు. (విశేష వాక్యం)

వివరణ □ పైరెండు వాక్యాలలో సామాన్య విషయమును, విశేష విషయముతో విశేష విషయమును సామాన్య విషయముతోను సమర్థించి చెప్పడం జరిగింది. కావున పై వాక్యాలు అర్థాంతరన్యాసాలంకారము నకు చెందినది.

3. హనుమంతుడు సముద్రాన్ని లంఘించాడు – సామాన్యవాక్యం

   మహాత్ములకు సాధ్యంకానిది లేదు కదా! – విశేషవాక్యం

4. మేఘుడంబుధికి పోయి జలంబు తెచ్చి ఇస్తాడు – సామాన్యవాక్యం

లోకోపకర్తలకిది సహజగుణం □ విశేషవాక్యం

పైన తెలుపబడిన ఉదాహరణలు కూడా అర్థాంతరన్యాసాలంకారమునకు చెందినది.

5. మాచెల్లెలు తాటిచెట్టంత పొడవు ఉంది. ఈ వాక్యంలో అతిశయోక్తి అలంకారం కలదు
6. నాటియట్ల ముక్కంటి మాయనే మచ్చకంటియు వంటకంబు పెట్టకున్న గటకటంబడి. ఇందులో ట అనే హల్లు అనేకసార్లు రావడంవల్ల ఇది వృత్త్యానుప్రాసాలంకారము.
7. కొన్ని మాటలు నీతోనాడగలగనిన నమ్మహాసాధ్వింగని. ఇందులో న అనే హల్లు ఎక్కువసార్లు ఆవృత్తమవడం వల్ల ఇది వృత్త్యానుప్రాసాలంకారము.

10.చిత్రగ్రీవం

అర్థాలు

1. అసంఖ్యాకంగా □ లక్కలేనంతగా
2. చిన్నాభిన్నలు □ ముక్కలుముక్కలు
3. సంకోచం □ మొహమాటం
4. శోభిల్లు □ ప్రకాశించు
5. బృందము □ సమూహము, గుంపు
6. బృహత్తర □ చాలా ఎక్కువ, మిక్కిలి, గొప్పదైన
7. పరిమాణం □ సైజు
8. వనసీమ □ అరణ్యసీమ, అడవి
9. విశ్వాసం □ నమ్మకం
10. పంచ □ వసారా
11. హరివిల్లు □ ఇంద్రధనస్సు
12. అనురాగం □ ప్రేమ
13. సందేహం □ అనుమానం
14. ప్రక్రియ □ పని
15. అధిగమించి □ దాటి
16. ఆత్రం □ వేగం

క్రింది పదబంధాలను ఉపయోగించి సొంత వాక్యాలు వ్రాయుట

1. శ్రద్ధాసక్తులు సొంత – ప్రజాప్రతినిధులు ప్రజల సమస్యలను పరిష్కరించడంలో శ్రద్ధాసక్తులు కలిగి ఉండాలి.
2. ప్రేమ ఆప్యాయతలు
   సొంత – అనాధలు, అభాగ్యులు అయిన పిల్లలపై ఉన్నవారు ప్రేమ ఆప్యాయతలు చూపించాలి.
3. వన్నెచిన్నెలు
   సొంత – మాఇంటి పక్క వారి పంజరంలోని రామచిలుక వన్నెచిన్నెలతో అందరినీ ఆకట్టుకుంటున్నది.
4. సమయ సంధర్భాలు
   సొంత – ఏదైనా ఒక మంచి పనిని సమయసంధర్భాలు చూసి ప్రారంభించాలి.
5. హాయి సౌఖ్యాలు
   సొంత – రైలు ప్రయాణంకంటే విమానంలో ప్రయాణిస్తే హాయి సౌఖ్యాలు పొందవచ్చు.

పర్యాయపదాలు

1. నగరము పట్టణము, పురము, పత్తనము
2. ఏనుగు గజము, హస్తి, కరి, వారణము, దంతి
3. ఆశ్చర్యం వింత, విచిత్రము, విడ్డూరం
4. ఆకాశం గగనం, నింగి, రోదసి, అంబరము, నభము, మిన్ను
5. కన్ను నేత్రము, నయనము, లోచనం, అక్షి, చక్షువు
6. తల్లి అమ్మ, మాత, జనని, జనయిత్రి
7. తండ్రి జనకుడు, అయ్య, పిత, నాయన, నాన్న
8. గ్రీవం కంఠం, గొంతు, కుత్తుక
9. కాంతి వెలుగు, తేజస్సు
10. సంకేతం గుర్తు, చిహ్నం
11. పావురము కపోతము, పావురాయి, పారావతము
12. జెండా పతాకము, కేతనము
13. హరివిల్లు ఇంద్రధనుస్సు, ఇంద్రచాపము, దేవాయుధము
14. ప్రపంచం లోకం, జగత్తు, విశ్వం, జగము
15. తోట వనము, ఉద్యానవనము
16. మిత్రుడు స్నేహితుడు, చెలికాడు, దోస్తు, నేస్తము

17. ఆకృతి □ ఆకారం, రూపు

నానార్థాలు

1. వర్షం □ వాన, సంవత్సరం
2. శక్తి □ పార్వతి, పరాశరుని తండ్రి
3. ప్రయత్నం□ కృషి, సేద్యం
4. ఖండము □ ముక్క, భూభాగము
5. కన్ను □ చక్షువు, బండిచక్రం
6. పుణ్యము□ ధర్మము, నీరు, బంగారము
7. మిత్రుడు □ సూర్యుడు, స్నేహితుడు
8. చిత్రం □ చిత్తరువు, ఆశ్చర్యం
9. జాతి □ కులం, జాజులు
10. పాలు □ క్షీరం, భాగం

వ్యుత్పత్త్యర్థాలు

1. చిత్రగ్రీవం □ చిత్రమైన (వివిధ) వర్ణాలతో కూడిన కంఠం కలది (పావురం)
2. పక్షి □ పక్షములు కలది (పిట్ట)
3. చిత్రం □ ఆశ్చర్యమును కలిగించునది
4. మిత్రుడు □ స్నేహయుక్తుడైనవాడు
5. ఆశ్చర్యము □ ఆస్వాదించుటకు యోగ్యమైనది

ప్రకృతి		వికృతి	ప్రకృతి		వికృతి
1. వర్ణము	□	వన్నె	9. యత్నం	□	జతనం
2. రాత్రి	□	రాతిరి	10. అద్భుతం	□	అబ్బురం
3. కార్యము	□	కర్జము	11. ప్రాంతం	□	పొంత
4. పక్షి	□	పక్కి	12. దూరం	□	దవ్వు
5. జీవితం	□	జీతం	13. వర్షము	□	వరుసము
6. రాజ్ఞి	□	రాణి	14. భృంగారం□		బంగారము
7. కుడ్యము	□	గోడ	15. విశ్వాసము	□	విసువాసము

8. శ్రద్ధ	□	సద్ద	16. ఆశ్చర్యము	□	అచ్చెరువు

సంధులు

1. ధాన్యపుగింజలు □ ధాన్యము + గింజలు □ పుంప్వాదేశసంధి
2. మందిరాలు □ మందిరము + లు □ లులనల సంధి
3. పూరిల్లు □ పూరి + ఇల్లు □ ఇకారసంధి
4. తల్లిదండ్రులు □ తల్లి + తండ్రులు □ గసడదవాదేశ సంధి
5. శ్రద్ధాసక్తులు □ శ్రద్ధ + ఆసక్తులు □ సవర్ణదీర్ఘసంధి
6. నిస్సహాయము □ ని: + సహాయము □ విసర్గసంధి
7. మనోహరము □ మన: + హరము □ విసర్గసంధి
8. పూదోట □ పూవు + తోట □ ప్రాతాదిసంధి
9. చిట్టచివర □ చివర + చివర □ ఆమ్రేడితసంధి
10. విశిష్టమైన □ విశిష్టము + ఐన □ ఉకారసంధి
11. సుందరమైన □ సుందరము + ఐన □ ఉకారసంధి
12. అర్భకమైన □ అర్భకము + ఐన □ ఉకారసంధి
13. శతాబ్దము □ శత + అబ్దము □ సవర్ణదీర్ఘసంధి
14. నీలాకాశము □ నీల + ఆకాశము □ సవర్ణదీర్ఘసంధి

సమాసాలు

1. చిత్రగ్రీవం □ చిత్రమైనగ్రీవముకలది □ బహువ్రీహిసమాసం
2. భారతదేశం □ భారతము అనుపేరు గల దేశం □ సంభావనపూర్వపదకర్మదారయ సమాసం
3. శక్తియుక్తులు □ శక్తియును, యుక్తియును □ ద్వంద్వసమాసం
4. అసాధ్యం □ సాధ్యంకానిది □ నఞ్ తత్పురుష సమాసం
5. అసంఖ్యాకం □ సంఖ్యలేనిది □ నఞ్ బహువ్రీహి సమాసం
6. అప్రయత్నం □ ప్రయత్నంకానిది □ నఞ్ తత్పురుష సమాసం
7. నాలుగడుగులు □ నాలుగు సంఖ్యగల అడుగులు □ ద్విగుసమాసం
8. మధ్యాహ్నం □ అహ్నము యొక్క మధ్యభాగం □ ప్రథమాతత్పురుష సమాసం
9. ఇరవైనిమిషాలు □ ఇరవై సంఖ్యగల నిమిషాలు □ ద్విగుసమాసం
10. కులీనవంశము □ కులీనమైన వంశము □ విశేషణపూర్వపదకర్మదారయం

11. హరివిల్లు హరియొక్కవిల్లు షష్ఠీతత్పురుష సమాసం

12. వన్నెచిన్నెలు వన్నెయును, చిన్నెయు ద్వంద్వసమాసం

13. దుమ్ముధూళి దుమ్మును, ధూళియును ద్వంద్వసమాసం

14. మహానగరం గొప్పదైన నగరం విశేషణపూర్వపదకర్మదారయ సమాసం

15. చర్మపుపొర చర్మపు యొక్క పొర షష్ఠీతత్పురుష సమాసం

16. చల్లనిగాలి చల్లనైన గాలి విశేషణపూర్వపదకర్మదారయం

17. కలకత్తా నగరం కలకత్తా అనేపేరుగల నగరం సంభావనపూర్వపదకర్మదారయ సమాసం

18. తెల్లజెండాలు తెల్లనైన జెండాలు విశేషణపూర్వపదకర్మదారయ సమాసం

అలంకారాలు

1. శ్లేషాలంకారం – అనేక అర్థాలు గల శబ్దాలను ఉపయోగించి చెబితే దానిని శ్లేషాలంకారం అందురు
   అనేక అర్థాలను ఇచ్చేది శ్లేషాలంకారం.
   ఉదా – రాజు కువలయానందకరుడు.
   అన్వయం – రాజు – భూమి పరిపాలించేవాడు, కలువలకు – రాజు చంద్రుడు
   ఇక్కడ అనేక అర్థాలను ఇచ్చే పదాలను ఉపయోగించి వేరువేరు భావాలు కల్గింపజేసి చమత్కరించుట వలన ఇది శ్లేషాలంకారము.
2. అర్థాంతరన్యాసాలంకారం – సామాన్య వాక్యమును వేశేష వాక్యం చేతగాని, విశేష వాక్యాన్ని సామాన్యం చేత గాని సమర్థించినట్లయితే దానిని అర్థాంతరన్యాసాలంకారము అంటారు.
   ఉదా – హనుమంతుడు సముద్రాన్ని దాటెను. మహాత్ములకు అసాధ్యమైనది లేదు, ఇందులో మొదటి వాక్యం విశేష వాక్యం. రెండవది సామాన్య వాక్యం. ఇక్కడ విశేష వాక్యాన్ని సామాన్య వాక్యంతో సమర్థించి చెప్పటం జరిగింది.
3. అతిశయోక్తి అలంకారం – ఒక వస్తువును గూర్చి గాని, ఒక సందర్భాన్ని గూర్చిగాని, ఒక వ్యక్తిని గూర్చి గాని ఉన్నదానికంటే ఎక్కువ చేసి చెప్పినట్లయితే దానిని అతిశయోక్తి అలంకారం అందురు.
   ఉదా – మా పొలంలో బంగారం పండింది.
4. శ్రీకాంత్ చొక్కా మల్లెపూవులా తెల్లగా ఉంది – ఇందులో ఉపమాలంకారం కలదు.
   ఉపమాన ఉపమేయములకు చక్కని పోలిక చూపి చెబితే దానిని ఉపమాలంకారం అందురు.

పాఠ్యాంశము చివరలో ఉన్న వ్యాకరణాంశాలు

1. అనృతం అసత్యం
2. అర్థి వేడుకొనువాడు, కోరేవాడు
3. అర్థం ధనం
4. అస్మచ్ఛమూధవులు మాసైన్యాధిపతులు
5. అహరహరం ప్రతిదినం
6. ఆయత్తం సిద్ధం
7. ఇనాం బహుమతి, మాన్యం
8. ఇనుడు సూర్యుడు
9. ఈప్సితం కోరిక
10. ఉద్వృత్తి గర్వం
11. ఓర్పు సహనం
12. ఓష్ఠం పెదవి
13. కాణాచి చిరకాలవాసస్థానం
14. కైరవం తెల్లకలువ
15. కొండాడు పొగడు, స్తుతించు
16. ఖలుడు చెడ్డవాడు, దుర్జనుడు
17. చమత్కారం నేర్పు
18. జానపదులు మనుష్యులు, పల్లెటూళ్లవాళ్లు
19. తంత్రం ఉపాయం
20. తమం,తిమిరం చీకటి
21. దిక్పతి దిక్పాలుడు
22. దివసం రోజు, పగలు
23. దివి ఆకాశం
24. దీధితి కిరణం, వెలుగు
25. పగిడి విధం
26. ప్రక్షాళితంబు కడిగినది
27. బృహత్తర గొప్పదైన
28. మిక్కుటం ఎక్కువ
29. రేగి ఎగసి, విజృంభించి
30. లలామ శ్రేష్ఠురాలు
31. వాటిక వీధి
32. షండం సమూహం
33. సాధ్వి పతివ్రత, శీలవతి
34. సౌదామిని మెరుపు
35. హితైషులు మేలుకోరేవారు
36. స్మరణ తలపు

నానార్థాలు

1. అనృతం అసత్యం, సేద్యం, వాణిజ్యం
2. నిట్టవొడుచు ఉప్పొంగు, విజృంభించు, రోమాంచితమగు
3. వనం తోట, అడవి, జలం
4. శరము బాణము, నీరు, రెల్లు
5. గుడి దేవాలయం, గుండ్రనిగీత, గుణింతంలో గుడి

పర్యాయపదాలు

1. ఆగ్రహం కోపం, క్రోధం, అలుక

2. పల్లె □ ఊరు, గ్రామం
3. పెండ్లి □ వివాహం, పరిణయం, కళ్యాణం, పాణిగ్రహణం
4. మరణం □ మృత్యువు, నిర్యాణం, చావు
5. స్మరణ □ తలపు, ఆలోచన, బుద్ధి

వ్యుత్పత్త్యర్థాలు

1. అంగన □ శ్రేష్ఠమయిన అవయవములు కలది – స్త్రీ
2. తాపసుడు □ తపము చేయువాడు (ముని)
3. దేహుడు □ దేహమును ధరించినవాడు (మనిషి)
4. మోక్షం □ జీవుడిని పాశము నుండి విడిపించునది (ముక్తి)
5. విశ్వనాధుడు □ ప్రపంచానికి నాధుడు (శివుడు)
6. శ్రియఃపతి □ లక్ష్మీదేవికి భర్త (విష్ణువు)
7. సముద్రం □ చంద్రోదయం వలన మిక్కిలి వృద్ధిపొందునది (వార్ధి)
8. పవనజుడు □ పవనునకు (వాయువునకు) పుట్టినవాడు (హనుమంతుడు)

ప్రకృతి	వికృతి	ప్రకృతి	వికృతి	ప్రకృతి	వికృతి
1. ఈశ్వరుడు □	ఈసరుడు	8. పట్టణం □	పట్టం	15. రాట్టు ఱేడు	
2. కావ్యం □	కబ్బం	9. పుత్రుడు □	బొట్టెడు	16. వాటిక	వాడ
3. గుణం □	గొనం	10. బంధువు □	బందుగు	17. విజ్ఞానం	విన్నాణం
4. చిత్రం □	చిత్తరువు	11. భిక్ష □	బిచ్చం	18. సుఖం	సుకం
5. దోషం □	దోసం	12. బ్రహ్మ □	బొమ్మ	19. ప్రాణం	పానం
6. నిద్ర □	నిదుర	13. మౌక్తికం □	ముత్తెం	20. పంక్తి	బంతి
7. పక్షం □	పక్క	14. లేశ □	లేక		

అలంకారాలు

ఇవి 2 రకాలు

1. శబ్దాలంకారాలు 2. అర్థాలంకారాలు

1. శబ్దాలంకారాలు □ శబ్దాన్ని ఆశ్రయించుకొని ఉండే అలంకారాలను శబ్దాలంకారాలు అందురు. ఇవి 6.

1. వృత్త్యానుప్రాసాలంకారం □ ఒక పద్యంలోగాని, వాక్యంలోగాని, ఒకే హల్లు లేదా హల్లులు అనేకసార్లు ఆవృత్తి చెందిన యెడల దానిని వృత్త్యానుప్రాసాలంకారం అందురు.

ఉదా – 1. గంగా, తరంగా రంగ, దభంగ, తుంగ, మంగళ ఇందులో గ అనే హల్లు ఎక్కుప సార్లు వచ్చింది.

2.స్వాతంత్ర్యకాంక్ష యిపుడు శాఖోపశాఖలుగా, పుంఖాను పుఖములుగా ప్రాకుచున్నది.

2. ఛేకానుప్రాసాలంకారం రెండుగానీ, అంతకంటే ఎక్కువగానీ హల్లుల జంట వెంటవెంటనే అర్థభేదంతో ప్రయోగింపబడితే దానిని ఛేకానుప్రాసాలంకారం అందురు.

ఉదా 1. భీమ భీమ పరాక్రమవంతుడు

2. పాపసంహారుడు హరుడు

3. లాటానుప్రాసాలంకారం అర్థభేదం, శబ్దభేదం, లేకుండా అవే పదాలు తాత్పర్య భేదంతో ప్రయోగింపబడితే దానిని ఛేకానుప్రాసాలంకారం అందురు.

ఉదా 1. కమలాక్షునర్చించు కరములు కరములు

2.శ్రీనాధు వర్ణంచు జిహ్వాజిహ్వ

4. యమాలంకారం – రెండు లేదా అంతకంటే ఎక్కువ హల్లుల జంట అర్థభేదంతో అవ్యవదానంగా ప్రయోగింపబడితే దానిని యమాలంకారం అందురు.

ఉదా మనస్సు భద్ర మనసు భద్రమయ్యె

2. గంగ వేగంగా ప్రవహించింది.

3. ప్రతివారికి ఒక ప్రతి ఉచితం.

5.అంత్యానుప్రాసాలంకారం పదాల, పద్యపాదముల చరణాల చివరగానీ, వాక్యాల అంతమందుగానీ ప్రాసను పాటిస్తే దానిని అంత్యానుప్రాసాలంకారం అందురు.

ఉదా 1. నగారా మోగిందా

నయాగరా దుకిందా

2. రావోయి నేస్తం

విడిచిపెట్టు చాదస్తం

6.ముక్తపదగ్రస్థాలంకారం ముక్తం అంటే విడవటం, గ్రస్తం అంటే గ్రహించడం.

ఒకసారి వాడిన పదాన్ని మళ్ళీ వెంటనే పద్య గద్యాల యందు వాడటాన్ని ముక్త పదగ్రస్థాలంకారం అందురు.

ఉదా అదిగో మేడ

మేడ ప్రక్కన గోడ

గోడ ప్రక్కన దూడ

దూడ వేసింది పేడ

అర్థాలంకారాలు అర్థానికి ప్రాధాన్యతనిచ్చే అలంకారాలను అర్థాలంకారాలు అందురు.

1. ఉపమాలంకారం ఉపమేయానికి, ఉపమానంతో చక్కని పోలికను చూపి అందంగా వర్ణించి చెబితే దానిని ఉపమాలంకారం అందురు.

ఉదా శ్రీరాముని పాదాలు పద్మములవలె మనోహరంగా ఉన్నవి.

2. ఉత్రేక్షాలంకారం ఉపమానము అందున్న ధర్మాలు ఉపమేయము నందు కూడా ఉండటం వల్ల ఉపమేయాన్ని ఉపమానంగా ఊహించి చెబితే దానిని ఉత్రేక్షాలంకారం అందురు.

   ఉజదా – ఆ ఏనుగు నడయాడు కొండయా! అనిపించుచున్నది.

3. అర్థాంతరన్యాసాలంకారం సామాన్య వాక్యాన్ని విశేష వాక్యం చేతగాని, విశేషవాక్యాన్ని సామాన్య వాక్యం చేత సమర్థించి చెప్పినట్లైతే దానిని అర్థాంతరన్యాసాలంకారం అందురు.

   ఉదా లక్ష్మీ పరాక్షలలో విజయం సాధించింది (విశేషవాక్యం)

   పట్టుదల కలవారికి కానిదేముంది (సామాన్య వాక్యం)

4. రూపకాలంకారం ఉపమాన, ఉపమేయములకు అబేధము చెప్పబడినచో దానిని రూపకాలంకారం అందురు.

   ఉదా మా అన్న వంట నలభీమ పాకం.

   మా నాన్న మనసు వెన్న.

5. అతిశయోక్తి అలంకారం – ఒక వస్తువును గూర్చికానీ, ఒక వ్యక్తిని గూర్చి గానీ, ఒక సందర్భాన్ని గూర్చిగానీ ఉన్నదాని కంటే ఎక్కువ చేసి చెబితే దానిని అతిశయోక్తి అలంకారము అందురు.

   ఉదా 1. మా ఆయన బంగారం.

   2.ఆ ఊరి మేడలు ఆకాశాన్ని తాకుచున్నవి.

6. స్వభావోక్తి అలంకారం జాతి, గుణ, క్రియాదులను బట్టి వస్తు స్వభావాన్ని ఉన్నది ఉన్నట్లుగా వర్ణించి చెప్పినట్లయితే దానిని స్వభావోక్తి అలంకారము అందురు.

ఉదా జింకలు చెంగు చెంగునెగురుతూ, చెవులు రిక్కించి బెదురు చూపులను చూస్తున్నవి.

7.శ్లేషాలంకారం అనేక అర్థాలను ఇచ్చే పదాలను ఉపయోగించి వేరువేరు భావాలు కల్గింపజేసి చమత్కరించినట్లయితే దానిని “శ్లేషాలంకారం” అందురు.

ఉదా రాజు కువలయానందకరుడు.

చంధస్సు గణాలు

1. ద్వ్యక్షర గణాలు రెండు అక్షరాలు గణాలు 4

1. గలము ఒక గురువు, ఒక లఘువు UI – వాణి
2. గగముగా – రెండు గురువులు UU రాజా
3. వ, ణం లగము – ఒక లజువు, ఒక గురువు IU (రమా)
4. లలములా – రెండూ లఘువులు - II (కరి)

2. త్ర్యక్షర గణాలు – మూడక్షరాల గణాలు 8
   1. ఆదిగురువు " భ" గణం UII దానము
   2. మధ్యగురువు " జ" గణం IUI మురారి
   3. అంత్యగురువు "స" గణం IIU అతడే
   4. ఆదిలఘువు "య" గణం IUU వినోదం
   5. మధ్య లఘువు "ర" గణం UIU సుందరం
   6. అంత్య లఘువు "త" గణం UUI చిత్రాలు
   7. అన్ని గురువులు "మ" గణం UUU పంచాంగం
   8. అన్ని లఘువులు "న" గణం III కవిత

   ఇంద్ర గణాలు 6

   సూర్యగణాలు 2

   ఇంద్రగణాలు (1) నలము IIII 2) నగము IIIU 3) సలము IIUI 4) "భ" గణం UII

   5) "ర" గణం UIU 6) "త" గణం – UUI

   సూర్య గణాలు 2

   1. "న" గణము III
   2. "హ" గణం లేదా గలము UI

వృత్త పద్యముల లక్షణాలు

	వృత్త పద్యము	గణాలు	అక్షరాలు	యతిస్థానం
1.	ఉత్పలమాల	భ,ర,న,భ,భ,ర,వ	20	10
2.	చంపకమాల	న.జ,భ,జ,జ,జ,ర	21	11
3.	శార్దూలము	మ,స,జ,స,త,త,గ	19	13
4.	మత్తేభము	స,భ,ర,న,మ,య,వ	20	14

ఉపజాతి పద్యాలు

1. తేటగీతి 1 సూర్యగణం + 2 ఇంద్రగణాలు + 2 సూర్యగణాలు
2. ఆటవెలది – 1,3 పాదాలు 3 సూర్యగణాలు + 2 ఇంద్రగణాలు

   2,4 పాదాలు 5 సూర్యగణాలు
3. సీసం ప్రతిపాదంలో 6 ఇంద్రగణాలు + 2 సూర్యగణాలు

COMPILED BY Dr.Gottimukkala Murali Krishna Email: mk.kurnool@gmail.com

Founder: Aditya Yoga Research Center, Kurnool website: www.adityayoga.org

In service of Telugu Language